UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON; 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 11
SAMBATA 18 MARTIE 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Matei Nicolau

de N. I. HERESCU

Se reintoarce primăvara şi-odată cu sosirea ei se împlineşte anul de când, într'o după amiază potolită şi tristă, am condus la groapă o firavă formă pământească, aceia pe care o părăsise sufletul prieten al lui Matei Nicolau... Aniversarea unui an dela despărţirea cea fără înapoere, ne poartă mintea, cu melancolie, către gândirea lumii vechi, păstrată în cărţile aşa de scumpe, aşa de familiare celui care-a plecat. Căci în acele cărţi pline de înţelepciunea artichiăţii — cărora el le-a închinat o viaţă absurd de scurtă — se găseşte omagiul cel mai potrivit cu nobila lui figură de om şi de învăţat. Iar umbra lui Nicolau va fi poate mulţumită, acolo, în tăcutele grădini ale morţilor, că nu-l despărţim, în clipa amintirii, de cărţile favorite.

Grecii vechi credeau că sufletul nu duce în trupurile noastre decât o viaţă străină şi trecătoare; că sufletul etern nu este decât prizonierul vremelnicei sale închisori trupeşti; şi că, oricât de strânsă ar fi legătura dintre ele, suflet şi trup nu se pot contopi niciodată...

Mai spuneau vechii Greci, prin gura divinului Platon, că oamenii aleşi, înţelepţii, nu îngădue trupului lor să pornească nemuritorului oaspe care locueşte în el. Om înţelept, în adevăr, merita să fie socotit doar acela în făptura căruia spiritul era stăpân şi călăuză. Spiritul, care e rupt din cer, stăpân al sufletului, care e frământat din pământ.

Dacă Platon spunea adevărul, puţini sunt cei care au realizat idealul platonic al înţelepciunii mai bine decât Matei Nicolau. Puţine sunt vieţile care să fi fost mai deplin închinate spiritului, ca viata acestui tânăr erudit. Dar, vai, neiertătoarele legi ale naturii vor ca spiritul cel mai pur să aibă nevoe, pentru a putea lumina şi încălzi, de biata mână de pământ.

Şi pământul are asprimile lui... Îmi stăruesc în ureche versurile scrise de un alt învăţat cu suflet de poet, regretatul Vasile Bogrea, cu puţin înaintea morţii sale.

Pământ avar,
E-aşa puţin din tine 'n noi
Şi-aşa curând
Ne ceri puţinul înapoi, —
Aşa curând,
Pământ avar!

In nici unul dintre noi n'a fost aşa puţin pământ ca în Matei Nicolau. Şi totuşi, cea care pe nimeni nu iartă s'a năpustit aşa de curând tocmai asupra celui căruia viaţa îi dăduse aşa de puţin. Moartea s'a grăbit să restitue pământului închisoarea de lut a acestui învăţat, geloasă poate de înălţimile spirituale la care el se ridicase, geloasă poate de seninătatea pe care o dă conştiinţa marilor înălţimi spirituale.

Căci, în scurta lui existenţă, Matei Nicolau reuşise să realizeze prototipul omului de carte. Nimic din ce poate aduce mulţumire sau desfătare în viaţa obişnuită a muritorilor, nu isbutise să îndepărteze de lucrările sale pe acest împătimit al cărţii. Iar în vremea din urmă, o dureroasă infirmitate îl separase şi mai deplin de oameni, de toate sgomotele vieţii din afară. Din ce în ce mai mult, Nicolau trăia înlăuntrul său şi în spirit.

Reputaţia lui de cărturar nu mai era de făcut. Licenţiat în filologia clasică şi în drept al Facultăţilor din Bucureşti, doctor în drept roman al Facultăţii de drept din Paris, laureat al Institutului, diplomat al Şcoalei de Inalte Studii din Paris, unde apoi fusese el însuşi invitat — cinste mare pentru un străin — să ţină conferinţe regulate, lucrările lui erau preţuite în lumea ştiinţifică europeană. Deşi nu ocupa, în ierarhia noastră universitară, decât modestul loc de asistent, el era destinat să urce toate treptele carierii, în impul cel mai scurt şi cu toată strălucirea.

Ci soarta a voit altfel. Ea a frânt în două, în plină desvoltare, la 34 de ani, această viaţă exemplară. Capul său a căzut pe ultima pagină a ultimei sale lucrări, care era culeasă, corectată, pusă în pagini. Soarta nu i-a prelungit viaţa nici măcar cu scurtul timp necesar ca să-şi vadă tipărită opera de pe urmă...

Pământ avar,
E-aşa puţin din tine 'n noi
Şi-aşa curând
Ne ceri puţinul înapoi...

Dar pământul ne-a răpit, din Matei Nicolau, doar ceiace îi aparţinuse. Spiritul său rămâne prezent între noi, pentru a servi generaţiilor care vin ca model neintrecut de devotament faţă de ştiinţă.

ELEGIE

In elegii s'au dus lăstunii.
Intr'un poem s'au stins crăiţe.
Târziu, sub burniţele lunii,
plâng sfinţii vesteji pe troiţe.

De-acum zadarnic gemi, vioară,
şi plâns pe viaţa mea resfiri.
De-acum zadarnic, domnişoară,
îmi mai surâzi din amintiri,

Iar tu copil cu ochi de zare
Şi haine noi de marinar,
Zadarnic vii ca o mustrare
Din anii mei de nenufar

Azi toamna cu adâncuri oarbe
Mă bea în ape de venin.
Innecul galben lung mă soarbe
Intr'un amar vârtej salin.

Pier cum atolii 'n mări concave,
Ca o galeră mă scufund.
Toamna mareelor bolnave
Mi-aruncă leşul ud pe prund.

Mi-aruncă leşul smuls, în spumă,
Din funduri vinete de vis, —
Şi's plin de alge, scoici şi humă,
Precum un zeu marin ucis.

RADU GYR

GH. PETRAŞCU
Case din Bretania, aqua-forte

OAMENI ŞI ANIMALE

de NICOLAE ROŞU

Nu ne preocupă prea mult faptul dacă animalele au un suflet şi întrucât se deosebeşte de al nostru. Aceasta ar fi o ipoteză de discutat şi nimic altceva. Faptul esenţial este că animalele ne sunt de multe ori superioare, prin simţuri sau prin puterea de prevedere, prin facultatea de organizare în societate, şi acest fenomen este îndeajuns de cunoscut şi de semnificativ. Sunt împrejurări în viaţa oamenilor în care instinctul se dovedeşte mai puternic şi mai util decât raţiunea, şi acest lucru încă ne îndeamnă să credem că între oameni şi animale este un raport de planuri biologice, nu o deosebire fundamentală de structură şi esenţe. Nici o teorie n'ar putea să explice de ce animalele au un simţ de orientare în spaţiu mult mai desvoltat decât al nostru, că percep variaţiile sezoniere şi meteorologice cu o promptitudine matematică. Dar nu numai atât. Puterea de concentrare, atenţia şi memoria animalelor este uneori surprinzătoare. Exemplul cailor savanţi dela Ilberfeld, experienţele pedagogice ale lui Hangenbeck din Hamburg, maimuţele doctorului Watson confirmă cu prisosinţă acest fenomen. De altfel, ipoteza localizărilor cerebrale, şi a creerului ca organ central şi indispensabil, se află astăzi într'o complectă decadenţă. Viaţa este prea misterioasă şi fluidă pentru a putea fi încarcerată într'un singur organ, dincolo de care n'ar fi decât puterea vegetativă şi obscură a naturii.

Poate că ar fi timpul să se scrie o istorie amănunţită a civilizaţiei calului şi a câinelui.

Să se arate cum aceste animale indispensabile, cu un mare simţ de adaptare, alăturea de om au cucerit lumea şi pământul. Gengis-Khan nu ar fi cuprins cel mai mare imperiu al lumei fără hergheliile de cai de care se folosea; nici războaele nu s'ar fi putut face fără cai, nici civilizaţia nu ar fi înaintat fără participarea acestui animal.

Maurice Maeterlinck a scris lucruri surprinzătoare despre viaţa albinelor şi a furnicilor, atât de neaşteptate, deşi acest subiect a fost tratat de nenumărate ori, încât dacă uiţi într'o clipă că te afli în lumea insectelor, crezi că ai pătruns într'o nouă umanitate, închipuită după cele mai perfecte legi de organizare, alcătuită după o concepţie arhitectonică, din care nu lipseşte nici armonia, nici estetica, nici morala, nici chiar o vădită înţelepciune tehnică, de unde se vede că aceste viţuitoare au o ştiinţă foarte perfecţionată. Fabre entomologul, cu o răbdare ascetică, a studiat obiceiurile insectelor, povestind întâmplări şi fenomene vrednice de fantezia unui mare scriitor. Ceeace credem noi că este „proză ştiinţifică", — după clasificarea manualelor didactice, poate fi pe bun temei o minunată literatură în care viaţa nu este trunchiată, nici alterată în

(Urmare în pag. 7-a)

Casa scriitorilor

de IONEL TEODOREANU

Aşa a numit ministrul Muncii, domnul M. Ralea, cu înţeleaptă deliberare şi senin discernământ, cea mai neaoşă operă legislativă dintre câte cunoaştem. „Casa scriitorilor" e o lege românească nu prin adopţiune şi vocabular, ci prin naştere şi structură. Afirm că într'o zi nu prea depărtată, şi care va fi de sărbătoare în calendarul nostru legislativ, vom avea două mândrii: de-a afla, prin răsunetul european şi poate mondial al acestei legi, că străinătatea va recunoaşte în România întâia ţară unde scriitorii şi-au găsit dreptatea colectivă; şi de-a vedea, insfârşit, o lege vrednică de a fi exportată tocmai în ţările de unde am importat legile tinerii noastre civilizaţii.

Dar până atunci, e bine să aflăm despre ce este vorba; căci de ştiut, se ştie, dar pripit, superficial şi vag.

Mai multe ziare au publicat anchete şi articole despre „Casa de pensii a scriitorilor", sau despre „Pensiile scriitorilor".

Cum asta „pensii"? Căci pensia nu-i decât un strict fenomen epilogant al lefii. Şi scriitorul, în această calitate, e un liber profesionist, ale cărui venituri n'au nicio contingenţă cu specificul lefii. Aşa dar, în mecanismul legal, scriitorul nu poate fi pensionar, câtă vreme n'a fost salariat.

Dacă nu e pensie, atunci e ajutor de bătrâneţe? Nu e nici ajutor de bătrâneţe, căci atunci legea care-l institue s'ar fi numit penibil dar exact „Azilul scriitorilor", înmulţindu-le pe-ale celorlalţi nevolnici.

Atunci e răsplată? Răsplată sunt premiile acordate meritului individual; un tratament colectiv, omogen, în funcţiune de vârstă şi îndeletnicire, nu poate avea acest caracter de consacrare.

Nici pensie, nici ajutor, nici răsplată. E, cum a spus cu lapidaritate şi nobleţă ministrul Muncii, „Casa Scriitorilor", instituţie nouă, care asimilează bătrâneţa scriitorului, liber profesionist, cu bătrâneţa asigurată a funcţionarului, punându-i-o la adăpost, prin servirea lunară a unui venit legiferat; acest „venit" nu derivă numai din capitalizarea unui ban vărsat de scriitor în anii şi'n măsura producţiei literare, ci mai cu seamă din ridicarea operii literare la rangul de bun obştesc, *ale cărui binefaceri trebue să se reverse şi asupra producătorului, mai ales în anii sleirii creatoare.*

Aşa dar, pentru întâia oară, o colectivitate organizată nu se mulţumeşte să ia act decorativ despre existenţa şi utilitatea socială a scriitorului, prin monumente funerare, discursuri, antologii, ediţii postume, premii accidentale sau titluri academice — platonice, deşi măgulitoare —, ci se hotărăşte solemn să-l integreze în rândurile celor pe drept ocrotiţi de Stat, dându-i şi lui putinţa să îmbătrânească demn.

Limita de vârstă pentru intrarea în „Casa Scriitorilor" e 55 de ani. Dece? s'ar putea spune, când 55 de ani e apogeul maturităţii intelectuale, nu sorocul declinului. Uitaţi-vă prin cimitire la inscripţiile de pe mormintele scriitorilor, uitaţi-vă prin spitale, uitaţi-vă prin biografii, uitaţi-vă prin mahalălile oraşelor, — şi veţi vedea cat e de patetic scurt anotimpul vieţii şi al rodului lor.

Dar cine e „scriitor" în sensul legii? Oricine scrie? Sau numai cei câţiva hărăziţi duratei? Să ne înţelegem răspicat. „Casa Scriitorilor" nu e un „Sanctuar al geniilor", dar nici o „Hală a Măzgălicilor". Legiuitorul defineşte astfel pe eventualii beneficiari: membrii Societăţii Scriitorilor români, care au zece ani de activitate continuă. *Care e rostul acestei condiţii complimentare celei de membru al Societăţii Scriitorilor? Ea diferenţiază circumspect pe* diletant de profesionist. *Cineva care a scris în tinereţă un volumdouă de versuri sau de proză, a putut să ceară şi să obţie — justificat — titlul de membru al Societăţii Scriitorilor. Titlu mai mult decorativ decât eficient, căci el nu conferă drepturi, nici nu acordă privilegii. Dar intrarea în Casa scriitorilor e creatoare de drepturi atât pentru bineficiarul direct, cât şi pentru familia lui. Ş'atunci, cu drept cuvânt, legiuitorul a cerut verificarea calităţii de scriitor — aşa cum e conferită de Societatea Scriitorilor — printr'o continuitate minimală a activităţii specifice.*

Zece ani de activitate neîntrerupta, definesc — generic — nu numai o vocaţiune fortuită, care poate fi un accident festiv al exuberanţii juvenile, dar şi o muncă perseverentă, edificatoare pentru efectivitatea şi durata acelei vocaţiuni.

Sumele lunar plătite beneficiarilor acestei legi vor varia între 8 şi 25 de mii lei. După cum se vede, un tratament optim, care acordă scriitorului un rang înalt în ierarhia socială. După ce criteriu însă se va face încadrarea într'una dintre categoriile minimale, maximale sau intermediare?

Şi aci, legiuitorul a fost înţelept. Evident, criteriul suprem ar fi geniul. Dar ce e geniul şi cine şi cum să-l definească? Generalul e general fiindcă are gradele concrete ale supremaţiei ierarhice. Dar unde-s gradele geniului? Blestemul lor e să fie invizibile. Pentru contemporani, Eminescu era subalternul lui Alecsandri. In pictură, supremaţia lui Luchian e tot o evidenţă postumă.

Legiuitorul nu numai că nu poate defini geniul, dar nici proeminenţa calitativă. Incadrarea după acest suprem criteriu e un deziderat legal, a cărui realizare — relativă — va fi condiţionată de luciditatea, onestitatea şi seriozitatea celor care vor aplica legea.

Dar acest criteriu deziderativ nu e unicul. Legiuitorul a fixat un al doilea, mai concret, acesta, mai lesne de aplicat: importanţa veniturilor aduse „Casei Sciitorilor" de opera scriitorului respectiv. Aşa dar succesul operii, circulaţiunea ei socială, aportul ei contributiv. Evident, nu întotdeauna succesul e un criteriu de valoare. Proza romancierului, de pildă, va avea mai mare tiraj decât versul poetului. Dar venitul adus de opera romancierului hrăneşte capitalul care asigură şi poetului, fără osebire, un tratament omogen. Această realitate contabilă nu putea fi nesocotită; legiuitorul a impus-o ca factor codeterminant alături de celelalte norme.

In sfârşit, al treilea criteriu este natura şi gradul sarcinelor familiare ale fiecărui scriitor; altă realitate care nu putea fi nesocotită de o lege socială.

(Urmare în pag. 2-a)

Frumuseţea poporului român văzută de streini

de Prof. ION F. BURICESCU

Consultând un însemnat număr de lucrări publicate de călători streini, spre a vedea dacă există la ei un consens asupra anumitor însuşiri ale sufletului poporului românesc, am fost izbit de faptul că o mare parte din ei stărue asupra unei însuşiri, care părea că nu are legătură directă cu preocupările mele, anume asupra frumuseţei rasei noastre.

Socotesc totuşi că nu e lipsită de interes cunoaşterea acestor păreri. D. profesor *N. Iorga*, în ale sale patru volume despre *Istoria Românilor prin călători*, pomeneşte şi d-sa ici, colo, de unele constatări de acest fel, pe cari nu le vom pomeni aici.

Vom începe deci cu francezul *Carra*, a cărui biografie e puţin cunoscută, ea neinteresându-ne de altfel decât în partea care priveşte legăturile ce a avut cu poporul nostru. Rătăcind prin diferite ţări în preajma marei revoluţii franceze din 1789, el ajunge şi în Moldova, unde pentru puţin timp devine secretarul particular al domnitorului Grigore Al. Ghica-Vodă.

Intors mai târziu în Franţa moare pe eşafod, după ce publicase în 1777 lucrarea sa intitulată *Histoire de la Moldavie et de la Valachie.*

Se aduc în această lucrare o mulţime de critici — adeseori nedrepte — boierimii şi domnitorilor fanarioţi; se fac chiar unele descrieri pline de ironie ale obiceiurilor româneşti, cum este de exemplu descrierea horei — danţul acesta pe care aproape toţi călătorii streini l-au admirat; el nu se poate însă împiedica de a strecura unele adevăruri, sau de a face unele aprecieri favorabile nouă. Recunoaşte astfel că „moldovencele şi muntencele sunt în general destul de frumoase; ele au pielea albă, dar de obicciu palidă. Se găsesc printre ele foarte puţine blonde, dar un mare număr de oacheşe, cu ochii negri şi bine tăiaţi". Iar cu privire la îmbrăcăminte *Carra spune:*

„Imbrăcămintea femeilor este un fel de rochie lungă, fără cute, care li se lipeşte pe corp şi care se prinde cu cârlige sub sâni, aşa încât această frumoasă parte a farmecelor lor se înfăţişează ochiului curios al privitorului, în toată rotunzimea lor".

Puţin timp după aceea călătoreşte prin ţările româneşti *Contele francez d'Hauterive*, care vine dela Constantinopol spre a ocupa postul de secretar particular al domnitorului fanariot al Moldovei *Alexandru Mavrocordat* (Firariul).

In afară de lucrarea sa (rămasă în manuscris până la 1902, când a fost publi-

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

Octavian Goga: Din larg, poeme postume

Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II"

In volumul cu poeme postume *„Din larg"*, s'a publicat manuscrisul lăsat de Octavian Goga, la moartea sa. Titlul cărţii, ordinea bucăţilor şi chiar împărţirea în şase grupe, („Din larg", „Răsboi", „Noi", „Astăzi", „In sat", „Traduceri") reprezintă voinţa poetului. Nu ne întâmpină deci o strângere de postume, făcută pios dar întamplător, ci însuşi gândul lui Octavian Goga este în ansamblul armonios al paginilor. Ne trimete de dincolo de moarte o carte, ultima carte, pe al cărui manuscris sunt calde încă urmele degetelor lui pasionate.

„Din larg" înfăţişează o producţie lirică răspândită îndelung, în timp. Multe poezii poartă date din vremea răsboiului (1917—1918), altele imediat după Intregire şi altele se apropie de anii noştri. Dar cronologia aceasta corespunde vremii când biografia omului politic începe să fie din ce în ce mai cunoscută public. Octavian Goga a fost un luptător, un pătimaş al ideilor dinamice, cari obârşesc din sufletul colectiv şi-l pun în mişcare. Avea talentul extraordinar de a se exprima în numele unui neam, de a face să răsune în sensibilitatea sa o imensă serie de emotivităţi populare, dintre care cea mai de seamă era aceea a iubirii de pământ naţional şi a purităţii de rasă. Lirismul destinului ţării este însă dificil de realizat. Exprimarea lui se apropie de retorică, împrumută tensiunea ideilor politice şi sociale, şi nu are preciziunea concretă a confesiunilor individuale. Dar el există, după cum există şi istoria nu a faptelor oarbe, ci istoria gândită de conducători, total de dorinţe, de orgolii, de visuri. Şi este un mare noroc când istoria aceasta trăită şi frământată, încape cu largile ei ecouri în spiritul însumator al poetului. Literatura câştigă enorm când un poet de excepţional talent, cuprinde în opera sa istoria vie şi glorioasă a ţării. O astfel de creaţie nu se poate uita. Numele poetului poate căpăta aureolă, peste veacuri.

Octavian Goga este ultimul nostru poet mare, naţional. El vine pe linia lui Coşbuc, cu o strălucire proprie şi ciclul pe care îl încheie s'ar părea că nu mai are întoarcere. Unde se va mai găsi sinceritatea pasională, plămădită în adâncuri ancestrale, a acestor versuri despre pământ şi morţii lui?

O iarbă moale, proaspătă şi grasă,
A îmbrăcat c'un verde de mătasă
Aceste culmi ivite pe câmpie,
Din haina lor râd flori de păpădie,
Dar jos, subt stratul ţarinei mănoase,
Ele închid o vastă 'mpărăţie
De năzuinţi, de carne şi de oase...
Sunt morţii noştri încleştaţi sub glie,
Nenumărate trupuri sdrenţuite
De fier şi plumb, de-a cailor copite,
In furtunoasa luptelor năvală.

Dar poetul nu se opreşte la o simplă descriere, el nu compune un peisagiu pe care să-l umanizeze doar cu sufletele morţilor, ci participând la viaţa prezentă a ţării, leagă cu trecutul istoria de azi:

Străine, tu, culegător de grâne,
Tu ce-mi cutreeri ţara după pâne,
Şi 'n făşurat în nepăsare crudă
Iţi porţi în larg primirea fără milă;
Nu te opri întrebător în cale,
Când treci pe lângă tragica movilă,
Vorbeşte 'ncet să nu mi te-audă,
Nici să priceapă umbletele tale
Ce-ar răscoli în adâncimi vulcanul...
Ia tot belşugul holdelor cu tine,

Octavian Goga

Nici nu gândi că'n stropii ce vei strânge,
In orice bob avem un bob de sânge,
Tu satură-ţi cohortele păgâne,
Dar fugi grăbit în drum printre coline,
Căci n'are iadul draci să-l mai înfrâne
Când s'a pornit de-acolo uraganul.

(*De profundis*, Iaşi, 1918)

Tema astfel cuprinsă şi tratată este clasică la Goga. El o reia sub diferite forme, în versuri sau în poeme întregi, găsind totdeauna, pentru exprimarea ei, cele mai viguroase şi mai clare metafore. Dar nu mereu o înfăţişează aspru, cu ton de revoltă, ca un ţipăt, ca o ameninţare. O învălue uneori într'o cântare mai lină, mai elegiacă:

In ţintirim, în nopţi albastre,
Când stelele pe cer s'aprind,
Răsună plânsetele noastre
Şi zarea 'ntreagă o cuprind.
Infiorată lunca geme,
De bocet jalnic de femei,
Ce spun din gura lor blesteme
Când duc la groapă ghiocei.
In ţintirim mai sunt şi cete
De nesătui boi de pripas,
Cari rumegă pe îndelete
Călcând pe-un mort la orice pas.
Şi 'n vreme ce sfâşiţi de zile
Noi lângă cruci ne tânguim,
Ei pasc la flori depe movile
Ei ni se 'ngraşe 'n ţintirim.

(*In ţintirim*, pag. 103)

Acelaş este şi isvorul poeziei profetice. Octavian Goga n'a versificat numai căderile şi obida, ci a aprins şi torţe de nădejde, pe plaiuri:

Va fi 'ntr'o zi de primăvară,
Cu molcom svon în zări albastre,
Când poate nimeni n'a mai plânge,
Fărâmiţarea ţării noastre.
In negură de ani de zile
Se va fi cufundat calvarul
Şi doar bătrânii de-or mai spune
Pe unde-a fost de mult hotarul.

(Chişinău, 1918)

In partea din volum care se vede uşor a fi un produs mai recent al inspiraţiei, personalitatea poetului desvălue alt aspect. Naţionalistul, profetul, îndrumătorul istoric se ascunde parcă în ceţuri de dispreţ pentru contemporani şi se retrage pe o culme a însingurării unde poezia nu mai este suflet colectiv:

— Neprihănită, mândră poezie,
Lumină albă, pururi adorată,
Ascultă-mă cu ruga mea târzie,
Şi fă pe veci, în minte să-mi tresalte,
Strălucitoare, rece şi curată,
Singurătatea culmilor înalte.

(*Din larg*, pag. 8)

Stăruind în dorinţa de singurătate, cea care aduce odihna creaţiei dincolo de istoric şi social, Goga zugrăveşte tabloul transfigurării sale:

Acolo 'n slavă, binecuvântate,
Ardeau lumini sfinţite din vechime,
Era un templu unde n'a fost nime,
Din lumea asta plină de păcate...
Altar aveam acolo 'n înălţime,
Căci după poarta bolţii înstelate,
Homer mi-a dat a zeilor cetate,
Iisus mi-a dat curata lui Treime...

Vom sfârşi cu o poezie de două strofe, dintre cele mai frumoase ale volumului şi din câte a scris Octavian Goga.

Cărbunii când ţi-or arde 'n vatră,
In seri de ani târzii şi goi,
Tu stând la lespedea de piatră
Să te gândeşti c'am ars şi noi...
Iar când din ochii de jăratic
Vor tresări scântei-scântei
Să ştii că visul meu sălbatic
S'a mai aprins odată 'n ei.

(*Cărbunii*)

Cronica ideilor

Intr'o cronică anterioară am prezentat aci concluziile finale ale lucrării lui **Aldous Huxley: „Ends and means"** [1]). Am semnalat încă de atunci că autorul englez încearcă să rezolve problema binelui şi a răului prin raport la corelaţiunea om-cosmos şi ca atare ajunge să pronunţe că „binele" se realizează în starea de perfectă „unificare" a omului cu sine, acest lucru nedevenind posibil decât separându-ne de circumstanţial.

Desigur că Huxley a exprimat, ca un virtuos diletant, un gând mai vechi, a cărui geneză şi putere de circulaţiune în timp şi spaţiu, probabil le cunoaşte foarte relativ.

Ideia „unificării" omului cu Cosmosul, — indiferent dacă pentru a realiza ceeace Huxley înţelege prin „bine" — ori pentru a desăvârşi însuşi rostul lui suprem: contopirea cu absolutul, merită desigur o altă discuţie, mult mai emerită.

Intâmplător am cetit studiul d-lui **Mircea Eliade—„Cosmical Homology and Yoga"** — publicat în „Jurnalul societăţii indiene de artă orientală" (Iunie-Decembrie 1937). Mircea Eliade s'a impus de multă vreme drept unul dintre cei mai temeinic pregătiţi orientalişti din Europa — deaceea lucrările d-sale de specialitate — dintre cari cetitorii îşi amintesc probabil acea masivă **„Yoga"**, — au avut un meritat ecou în opinia ştiinţifică de pe continent.

Altădată ne vom procura ocazia să scriem despre „Yoga". Acum să vedem ce este cu „unitatea" de care vorbea Huxley, intuind o problemă pe care nu avea pregătirea necesară să o desvolte.

In studiul sus menţionat, d. Eliade reia tema ce s'ar putea spune că se confundă cu însăşi atitudinea centrală şi caracteristică a misticei indiene.

Că viaţa cotidiană, profană, este **iluzorie**, de acest lucru ne învaţă nu numai filosofia vedică, dar întreaga spiritualitate „revoluţionară" post-vedică şi, în genere, oricare sistem al practicelor simboliste pe care le-a cunoscut istoria religioasă şi metafizică orientală.

In mod cu totul general, mistica indiană afirmă că suferinţa omului provine din faptul că el participă la o viaţă variată, pluriformă, dinamică şi haotică: viaţa profană. De această viaţă trebue să fugim, trebue să căutăm **realul**, nu iluzoriul, efemerul.

Dar ce este acest **real**, în mistica indiană, şi cum se poate înfăptui practic tendinţa către absoluat, către **real?**

Din moment ce se opune vieţii profane iluzorii — a cărei caracteristică este **varietatea haotică**, „realul" caută să realizeze **unitatea** desăvârşită în spiritul omului.

Cu adevărat real, nu este decât „sacrul". Tot ceeace există în afară de zona sacră, este „nereal", adică efemer, neînsemnat, relativ.

Pentru a realiza „realul", adică „sacrul", spiritualitatea indiană vedică, recomanda, principial, mistica ritualurilor, a jertfelor. O serie de reforme mistice şi de speculaţiuni metafizice au încercat însă să descopere „realul", (absolutul, ultima realitate), altfel decât prin sacrificiile cunoscute dela adepţii cultului Veda şi cum Brahmanii obicinuiau să îl găsească.

Spiritualitatea **Yoga**, apoi aceia **tantrică**, etc., posterioare vedantismului, se caracterizează prin tendinţa către **concret**. Ei toţi încearcă să identifice sacrul şi deci realul, prin interiorizare, prin introversiune. Universul, pentru un practician al Yogii, nu mai este o aparenţă, ca pentru un vedantist. Izolarea şi purificările lui continue (datorită unor metode dintre care cea mai cunoscută este aceia a stabilirii unui acord perfect între respiraţie şi organism, printr'o ritmică invariabilă) —, toate aceste lungi şi dificile practici mistice, au un singur scop suprem: **a unifica**. Cea mai dificilă **unificare** este aceia a respiraţiei **(pranayama)**. In locul respiraţiei obicinuite, neregulate şi variate, ca şi viaţa profană, yoginul încearcă să obţină una ritmică, **uniformă**.

Această stare unificatoare conduce nu numai la o „totală prezenţă" a corpului, dar şi la o concentrare psiho-mentală (unificare) — cunoscută ca atare şi de mistica chineză **taoistă**. „Scopul suprem este de a stabili un mod de circulaţie interioară a principiilor vitale astfel încât individul să poată rămâne într'o izolare perfectă şi de nepătruns („perfectly imperious") şi să poată menţine cufundarea indiferent la orice nedreptate sau injurie" (op. 192). A face deci, ca organismul omenesc, datorită spiritualităţii yogice — să fie un corp închis, impermeabil, asemenea **Cosmosului**, care, după cum se ştie, a fost conceput de către toate culturile orientale ca o sferă perfect închisă. „Este o întoarcere a omului către centru, sau altfel zis, o restaurare a **centrului** în om".. (pg. 193).

„Unificarea corpului, a respiraţiei şi a conştiinţei, sunt însă doar primele rezultate ale practicelor **yoga**. Unitatea „reală" a omului se obţine prin „Homologarea" cu Cosmosul. Am văzut că Yoga ajută să ieşim din viaţa profană variată **(haosul)** şi să devenim asemenea **Cosmosului**. „A merge dincolo de iluzie şi suferinţă, a deveni o existenţă **reală**, ieşind din haos şi devenind **cosmos**, nu este numai o magică superstiţie". (p. 194). **Unificarea** şi **homologarea** au drept scop de a pune capăt haosului biologic şi mental al omului şi de a transforma Haosul în Cosmos. Opera omului cată a fi o „imago mundi", omul însuşi încercând să apară ca o „imitatio dei". Trebu esă adăugăm că deşi practicele preliminare ale **yoginului** tind la totala lui integrare în ritmul cosmic, totuşi scopul final al **yogii** este emanciparea **(moska, mukti)**, adică desolidarizarea omului de Cosmos.

Insă numai după o integrare veritabilă în ritmul cosmic, te poţi emancipa, adică transcende valaţi!

Transcendenţa indiană, în forma ei perfectă, realizează deci acest paradox: a face ca **a fi** să coincidă cu **a nu fi**. (Cf. Mircea Eliade, „Cosmical Homology and Yoga", op. cit. op. 202).

MIRCEA MATEESCU

[1]) Trad. în fr. „La fin et les Moyens", Plon, Paris, 1939.

BCU Cluj / Central University Library

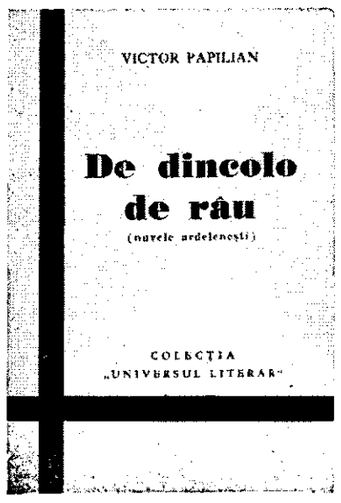

Frumuseţea poporului român văzută de streini

(Urmare din pag. 1-a)

cată de Academia Română) intitulată *Memoriu despre starea Moldovei la 1787*, d'Hauterive a lăsat şi un jurnal al călătoriei sale dela Constantinopole la Iaşi în 1785. Ne interesează în acest jurnal partea privitoare la ceie ce vede în Muntenia şi în Moldova. D'Hauterive arata, între altele, că a luat parte, în comuna Munteneşti din judeţul Râmnic, la o petrecere, după care, spune el „ne rămâne.. o foarte blajină şi foarte frumoasă gazdă, femeia unui ban *Vatah*, incapabil de gelozie". După ce arată apoi că costumul n'are nicio însemnătate, când e vorba să preţueşti frumuseţea unei femei şi că „femeile erau frumoase sau urâte independent de forma vestmintelor lor", el nu se poate totuşi împiedica să nu atragă atenţia asupra vălului femeilor romane. „La Drago-Keni, la Semi-Keni, zice el, acest văl era îngrozitor. Nu ştiu cum, el lua înfăţişarea unei căsci pe chipul femeilor (bulgare desigur) din Anatar şi le mărea urâţenia groaznică. El are aici (la românce) toate graţiile vălului unei drăguţe benedictine; el strânge frumtea cea mai lipsită de cute şi scoate în evidenţă nişte ochi mari, albaştri, înfrumuseţaţi *(adoucis)* încă şi mai mult de figura cea mai fermecătoare. Un ilic de pânză simplă lasă încă naturii tot meritul unei talii, a cărei mlădiere nimic nu o stânjeneşte şi în loc de fustă, numai o fotă de bumbac, roşu şi alb, strânge (corpul) sus şi jos, tocmai cum strange pânza pe o femeie, care iese din baie. Intr'adevăr ar fi mare păcat ca toate acestea să fie acoperite sub crinolina marilor doamne dela Versailles".

Când ajunge la Vaslui — care după spusa lui era un simplu sat — d'Hauterive este adăpostit în casa unui ţăran, onorurile găzduirii fiind făcute de o fată tânără care-l farmecă pe francez. „Cât de fericit sat e Vasluiul, exclamă el, dacă toate femeile din el seamănă cu această încântătoare fată. Ea are optsprezece ani; talia, ochii, forma figurii şi atitudinea — nu le-am găsit nicăieri mai perfect şi mai fericit asemănătoare cu acelea ale Genovevei lui Baleschow. Ea nu toarce, ci are pe genunchii săi un gherghef şi ducesele noastre nu brodează cu o mână mai drăguţă, cu un braţ mai frumos şi cu o îndemânare mai nobilă".

După ce descrie locuinţa pe care o găseşte foarte curată, dupăcum simplu şi curat e şi costumul fetei, d'Hauterive îşi exprimă regretul adânc că trebue să plece mai departe.

„Adio fermecătoare cusătoreasă (brodeuse); moldoveanul pe care-l vei ferici, va fi prea fericit, dacă te găseşte tot aşa de frumoasă ca mine.. Ii dau o monedă la plecare; ea o ia, lasă'n jos ochii, îmi sărută mâna; în ce mă priveşte, eu o admir ca pe o madonă de Corregio şi nu pot nimic mai bun să spun spre a mărturisi înţelepciunea ei şi a mea".

Elveţianul *François Recordon* a fost secretar al domnitorului fanariot I. Caragea In lucrarea sa, *Lettres sur la Valachie*, publicată la Paris în 1821, descriind, între altele, costumul femeilor române, adaogă: „In sfârşit, se poate spune că ţărancele din Muntenia nu sunt lipsite de oarecare eleganţă în gâteala lor, mai ales când sunt legate la cap cu o băsmăluţă (petit mouchoir), care scoate foarte bine în lumină graţiile trăsăturilor lor, deşi sunt uneori puţin arse de soare".

Wilkinson, care a fost consul general al Angliei la Bucureşti, la începutul secolului al 19-lea, a publicat despre ţările române o lucrare, tradusă apoi în franţuzeşte sub titlul: *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie, 1821*. Acesta este unul din puţinii, cari cunoscând mai deaproape neamul nostru, nu recunosc făţiş frumuseţea rasei noastre. El zice: „Femeile (e vorba de acelea ale boierilor) se îmbracă cu totul europeneşte; dar ele combină modele cu bogăţia orientală şi cu risipa de podoabe. In general, ele nu sunt prea frumoase; dar această lipsă de frumuseţe este răscumpărată prin multe graţii naturale, printr'o fire veselă şi o talie sveltă remarcabilă". Când vorbeşte însă despre ţărani, Salaberry mărturiseşte că „cu tot acest fel (rău) de viaţă şi cu toată influenţa presupusă a unei clime puţin favorabile, ţăranii sunt în general o frumoasă rasă de oameni" deşi face rezerva că trăsăturile fizice sunt foarte amestecate, găsindu-se până şi indivizi, cari au pe acelea ale tipului tătăresc.

Prof. I. F. BURICESCU

Casa scriitorilor

(Urmare din pag. 1-a)

Cooperanţa acestor trei criterii — fiecare dintre ele având un potenţial mai mare sau mai mic faţă de al celorlalte, dela caz la caz, — va determina încadrarea scriitorului într'o anumită categorie retributivă, pe cât posibil corespunzătoare cu realităţile estetice ,contabile şi materiale care-i definesc specificul.

Greaua sarcină de-a aplica această lege fără trecut, revine unei comisiuni în care vor predomina scriitorii maturi ca vârstă — dela 40 de ani în sus — şi veterani ca activitate literară: un minimum de 20 de ani.

E cel mai primejdios examen pe caer-l vor trece reprezentanţii scriitorilor români, faţă de prezent şi viitor.

Vor şti cei care ilustrează talentul să distribue şi dreptatea? Vor putea fi scriitorii, reputaţi pentru subiectivismul lor, judecători imparţiali?

Să sperăm că da.

Şi să dorim ca fiecare scriitor, în clipa solemnă când va deveni judecătorul meritului, muncei şi greutăţilor fratelui lui — mai mic sau mai mare — de merit, muncă şi greutăţi, să-şi uite talentul şi să-şi cunoască datoria.

IONEL TEODOREANU

Calendar vechiu

(Fragment din romanul cu acelaş titlu ce va apare peste câteva zile, la „Cartea Românească"

de ŞTEFANA VELISAR

Subt nucul mare din vie s'a adunat tinereţa pe pleduri, rezemată pe coate, spinări, capete întoarse în tot felul. Vorbele n'au şir, se desprind uşoare, cad legănate pe-o rochie, pe-un umăr, rămân fără răspuns. Râsul deschide şi închide aripi mici albe.

Umbra nucului e o insulă cu mozaicuri de aur.

Cine flueră printre dinţi? Cine vrăjeşte şarpele vieţii şi al morţii?

Ce frumoasă e Linuţa — gândeşte Miki — ce frumoşi sunt toţi. Pe farfuria asta de umbră, figurile lor pun smalţuri fine de culoare. Au ochi de vară, numai albastru şi verde preţios. Albul pielii lor e nuanţat ca al plantelor. Părul cu ape în tonuri de lemn ales, afară de-al gemenilor şi Mariei arămit luminos. Trăsăturile drepte, trupurile înalte, mâinile mari şi perfecte sunt croite după tiparele greceşti. In nici o casă n'a văzut Miki adunată laolaltă atâta frumuseţe. E o binecuvântare în sine acest lucru.

Numai Coca şi Miki sunt brune, cu ochi negri. Sunt ca de lut.

Linuţa şi Miki stau culcate una lângă alta, mai la o margine. Soarele îşi ţine mâinile fierbinţi pe capetele lor. Şoptesc între ele, scormonind printre ierburi. Umplu şi răstoarnă, neştiutoare, în coji de nucă veche miez din fericirea acelei după-amiezi.

★

— Mergem la tenis? — propune Zizi.

Mişcarea trupurilor scrie cu liniere vii un răspuns lung, afirmativ. Alene se depărtează câte doi şi trei de nuc. Ducu rămâne pe loc. Când trece Miki, o opreşte:

— Un minut, să te întreb ceva. Cu ce te-ai zgâriat aşa de tare?

— M'a lovit un pom, când goneam spre casă.

— Ieri dimineaţa?

— Da.

— Eu sunt de vină. După ce ai plecat tu, mă gândeam: a fost o dimineaţă bună, aşi vrea s'o însemn pe ceva. Se vede că dorinţa mea a mers din pom în pom şi a pus semnul pe tine.

— Poţi fi mulţumit, n'are să se şteargă repede, — dădu din cap Miki cu prefăcută politeţă. Simţea strânsoarea aţei subţiri care-i inseila fruntea şi obrazul.

— Unde ai ajuns cu povestea lui Gösta?

— La sfârşit.

— Stai aici lângă mine şi spune-mi ce crezi despre Gösta.

Miki se lăsă pe genunchi, se aşeză pe călcâe şi îşi căută vorbele prin grădină:

— E foarte greu să judeci. Azi mă doare şi capul. Gösta e un om care caută un fel de piatră filosofală în oameni, în femei. Sclipeşte ca aurul şi se întunecă iar. Arde iarba în jurul lui. Dece spui că eşti ruda lui săracă?

— Aşi vrea să înţelegi puterea lui de viaţă, de transfigurare, de poesie. Alternanţa asta de slăbiciune şi eroism. E sfâşietor Gösta, când prea alb, când prea negru. Inoieşte clipele. Dă valoare amintirilor.

— Ba, e ca o iarbă otrăvită, dă visuri frumoase şi omoară liniştea. Dece zici că eşti ruda lui săracă?

— Când simţirea atinge un grad de intensitate neobişnuită, e o bogăţie umană. Comparativ ceilalţi oameni par mai săraci decât sunt.

— Mi-ar fi plăcut mult cartea, mărturisi Miki, dacă nu m'aş fi gândit mereu, în ce fel sameni tu cu Gösta?

— E un salt prea mare dela Tagore la bietul Gösta, — se încuntă Ducu. Uite, Miki, vezi cercul de soare care mărgineşte umbra nucului? Aici tu şi cu mine suntem în siguranţă, într'o lume bună. Dar adevărul e că abea dela linia asta începe lumea. Aici e numai covorul fermecat din poveste. Când era Tagore copil, ca să stea cuminte, i se desena cu creta un cerc în jurul lui, şi i se spunea că în afara cercului îl pândesc spiritele rele, şi asta îl făcea să stea ceasuri întregi pe locul lui curat şi fericit. Stătea aşa pe călcâele lui cum stai tu acum, numai că pe tine te-au prins duhurile rele, — glumi Ducu trecând uşor cu degetul pe fruntea zgâriată. — El, acolo a rămas toată viaţă!

Miki se uita nedumerită la Ducu.

— Iţi păstrezi încrederea în mine şi dacă îl admir eu pe Gösta? Nu sunt om rău. Nu ştii câtă nevoe am de tine. Am să-ţi spun odată ceva foarte însemnat pentru mine. E prea devreme acum.

Vroia să-i vorbească despre Coca? Dece se uita la ea ca şi cum ar fi trebuit să ghicească ea grijile lui? Ii venea greu să-i spue că nu-l iubeşte Coca?

Ce glas avea Ducu! Îşi schimbau vorbele ţesutul şi înţelesul. Se încărcau cu o putere ca de vânt şi arşită, rămâneau în jurul ei ca şi cum ar fi vrut s'o îngroape în ele. Se scutură de farmecul lor şi spuse cu o mândrie copilăroasă:

— Rabindra Nath Tagore e mai bogat decât crezi, înţelege orice, spune într'unele poeme exact ce crezi tu despre Gösta. Ascultă:

„Dar să ştii că singura cunună ce am împletit, este pentru cele multe; pentru cele ce se zăresc numai în clipe, sau locuesc în ţări neumblate, sau trăesc în cântecele poeţilor". Sau într'altul:

„Vânez cerbul cel de aur.

Zâmbiţi, amicii mei, iar eu urmăresc o nălucă ce mi scapă. N'am în inimă nici o grijă. Toată avuţia mi-am lăsat-o în urmă. Alerg peste munţi şi văi; rătăcesc prin ţinuturi fără nume; pentrucă vânez cerbul cel de aur".

— Aşa e Gösta pentru tine? — întrebă Miki aproape poruncitor.

— Dar pentru tine?

— Pentru mine, nu. Eu sunt ruda cea mai săracă a lui Tagore, — zâmbi Miki.

Se loveau scuturi strălucitoare între ochii lui Miki şi ai lui Ducu. Cercul de umbră trecuse pe nesimţite în dosul nucului şi îi lăsase fără apărare în bătaia soarelui.

— Nu mergem la tennis? — îşi aminti Miki.

Ducu o întovărăşi până aproape de grupul celorlalţi, apoi coborî singur spre casă, încet, ca şi cum s'ar fi plimbat pe-o noapte cu lună în grădina pustie.

★

Intre două paravane de viţă de vie, jucătorii coborau spre casă, cu rachetele în mână, ca nişte muncitori dela câmp.

Linuţa şi Miki veneau în urmă, târâind picioarele ca în copilărie şi legănând plasa cu mingile. De sus, casa părea culcată pe labele ei, învelită cu un ţol de lână sură.

Subt boltă foiau slugi şi boeri, ca la un sfârşit de târg. Mântăli grămădite, lădiţe cu răsaduri, coşuri cu pomuşoară, buchete de flori, sticle, vorbe de bun rămas. Trăsurile n'aveau răbdare la scară. Soarele cu pae lungi de aur trăgea cu mătura pe treptele terasei.

— Coca, Miki, grăbiţi-vă, de când vă aşteptăm! — făcea semnale cu umbrela, Vara Elencu, ţipând ascuţit.

— Le aducem noi pe jos până la Sihla în plimbare, — se rugară Ana şi Maria.

— Ian auzi Didie? Fie, — încuviinţă Vara Elencu. Nu putea rezista Mariei, pentru care avea slăbiciune închipuindu-şi că era „portretul ei" la tinereţe (!).

In urma trăsurilor, în miros de colb, se lărgea pământul, se lăsa o linişte, se aşterneau acele pături îmbălsămite ale înseratului. Ca dintr'o amintire, lătrau câni, se clătinau tălăngi, se ridicau fumuri. Mersul încetinea cadenţat, ochii căutând depărtări, sufletul dibuind pe-o urmă ştearsă, chemat de ceva vechi religios.

Ca într'o procesiune: Ana, Zizi, Coca, apoi Toto, Maria şi Mircea; mai în urmă Lulu cu Vlad şi la coadă Linuţa, Nicu, Alecu şi Miki. Nu duceau nimic, decât propria lor tinereţe către acel sfârşit de zi. Îşi purtau fără ştiinţă fericirea, ca un inel de fum deasupra capului.

La poarta jităriei le tăiè Ducu drumul, pretinzând că nu dă voe de trecere decât celor care vor ghici ghicitoarea lui:

„Am un cal cât un mal. Dacă paşte se cunoaşte. Când sare urmă n'are".

Am un cal cât un mal. Când sare urmă n'are".

Intr'o clipă sprincenile se împerechiară mai strâns, apoi deavalma ţâşniră peste poartă răspunsurile pripite: vântul, minciuna, ghinionul, balena, focul, guvernul, stolul de lăcuste, idealul etc.

— Nu, nu, nu...

— Dă-ne drumul.

Zizi şi Alecu se lăsară cu putere pe poartă. Ducu rezista. Se amestecară şi ceilalţi. Poarta se rupse din legături. Ducu fugăreşte pe rând pe Coca, pe Linuţa, pe Ana. Ceilalţi se pun în drumul lui. Se încinge luptă. Sunt ţipăte şi râsete ca într'o curte de şcoală. Când s'au obosit mai toţi, Ducu se întoarce s'o prindă pe Miki. Sare şanţul pe câmp, ocoleşte, îi lasă loc de scăpare numai către Vlădeni. Miki aleargă ca şi cum i-ar fi viaţa în joc. O prinde, în drum, strâns de încheetura mânii. Simte cum i se bat vinele. Mii de inimi s'au grămădit în trupul mărunţel. Bat clopoţeii vieţii subt degetele lui. Ţine în mâini cântece, păsări, frunze şi caldă ţărână. E toată aurită de colbul asfinţitului. In ochi s'au oprit două rotiţe de foc.

— Nu mai pot, — se lăsă bătută Miki, râzând întretăiat, din ochi şi dinţi şi toată tăptura ei jucăuşe.

— Iar eu, vânez cerbul cel de aur, — şopti Ducu, şi fără să-i lase timp de gândit: Ştii ghicitoarea mea? E norul. Hai să-i ajungem pe ceilalţi, că te mănâncă de vie cerberii dela Sihla.

Merg mână în mână acum, în tăcerea şi împăcarea serii.

INTÂLNIRE IN IANUARIE

de MIRCEA ELIADE

Au fost ani, în adolescenţa mea, când aş fi dorit ca mama să fie italiancă iar tata englez. Dar asta e cu totul altă poveste... Voiam să spun un lucru mai simplu, care mi se întâmplă încă şi astăzi, deşi din ce în ce mai rar, dar care mi-a turburat toată adolescenţa şi prima tinereţe Mă aflam uneori alături de un bărbat într'un tramvaiu, pe bancă — şi mi-l închipuiam tatăl meu. Nu era întocmai aşa cum îl voisem eu, cum îl visam de atâţia ani; cel puţin, nu era întotdeauna aşa. Dar era totuşi un *altul* decât tatăl meu; şi aş fi putut *fi* într'adevăr copilul lui, aş fi avut altă mamă, aşi fi avut poate alte surori şi fraţi, aşi fi trăit în altă casă, în alt oraş. Totul ar fi putut fi altfel. Gândul ăsta m'a obsedat întotdeauna: că toate ar fi putut fi altfel, sau s'ar fi putut să nu fie deloc; că toate sunt întâmplătoare pe lumea asta, fără nicio necesitate, fără nicio noimă... Când trec pe vreo stradă veche, de mahala, şi văd unele case bătrâneşti, cu uluci, cu grădina năpădită de nalbă şi zorele — mă închipui născut aici, şi mă văd ducându-mă, cu alţi copii desculţi, la o şcoală primară de mahala, mă văd citind la o lampă de gaz într'o cameră vopsită în roz... Sau, în vreun oraş de provincie, într'una din acele case boereşti, cu grilaj de fier învechit, cu pitici colorati şi basin de ciment în grădină... Mă întorceam acasă, aproape întotdeauna, neliniştit, întristat, după o asemenea rătăcire pe străzi necunoscute de mahala...

Evident, toate acestea nu prea au deaface cu cele ce vreau să spun, continuă Mavrodin. Dar nu mă grăbesc. Şi-apoi, mi se pare că am să găsesc, unde printre amintirile acestea, deslegarea întâmplărilor care au urmat. Poate mi s'a făcut cândva vreun semn, poate că mi s'a indicat ceva... Ar fi înspăimântător să crezi că din tot acest Cosmos atât de armonios, desăvârşit şi egal cu sine, numai viaţa omului se petrece la întâmplare, numai destinul lui n'are niciun sens... Mă întreb, bunăoară, dacă nu cumva în ziua când am început să iubesc nu s'a întâmplat *ceva* lângă mine, ceva pe care eu nu l-am văzut sau pe care nu l-am înţeles, şi prin ignorarea căruia m'am abandonat, fără luciditate, cu totul irresponsabil, întâmplărilor Te trezeşti că ai *devenit* ceva, aproape fără să-ţi mai aminteşti începuturile acestei transformări. Când cel dintâi prieten al meu s'a însurat, am rămas o noapte întreagă de vorbă cu el, încercând să aflu ce s'a întâmplat, cum a ajuns aici, ce norme sau ce pasiuni l-au hotărît la acest pas. N'am înţeles aproape nimic, îţi mărturisesc..."

— Asta nu o înţelege nimeni, îl întrerupse Hasnaş.

Avea un glas schimbat, neaşteptat de sobru, aproape solemn. In întunerec, ochii îi străluceau umezi, depărtaţi.

— Nimeni, repetă el, mai încet. Se întâmplă aşa, fără să ştii, fără să-ţi dai seama Tot ce ni se spune: dragoste, bani, interese — sunt prostii. Niciun bărbat nu s'ar fi sacrifica pentru un amor, sau pentru avere. Orice s'ar spune despre bărbaţi, oricât de proşti ar fi ei în majoritate, lucrurile nu pot fi explicate atât de simplu. E aici un fel de vrajă, şi asta nu vine din dragoste, din pasiune, ci dintr'o nebunie nesimţită, care cu orice chip încearcă să te umilească...

Se opri deodată, tot atât de brusc precum începuse. Parcă s'ar fi trudit să-şi amintească un amănunt preţios, să găsească un cuvânt potrivit. Mavrodin îl aşteptă câteva clipe, apoi continuă.

— Judeci lucrurile acestea cam în acelaşi fel cu mine; fireşte, cu altă, mai bogată, experienţă...

—Toţi suntem aici de acord, scumpul meu prieten, vorbi Hasnaş rar. Ne necăjesc uneori pe noi femeile învinuindu-ne de solidaritate cu orice preţ, dar adevărul este că, *aici*, simţim cu toţii la fel. Chiar acei care nu se pot exprima decât bolovăneşte...

— E un destin, se'nţelege, continuă Mavrodin nerăbdător, ca şi cum s'ar fi temut să nu-şi piardă firul povestirii. Este şi acesta un destin, căci sunt şi altele, nenumărate... De foarte multe ori încerc să-mi dau seama de ele, mai ales de acele destine obscure, lipsite de glorie, care decid, fără ştirea şi în absenţa noastră, pentru o viaţă întreagă. Când o iubeam, mă întrebam uneori dacă înainte de a o întâlni nu visasem ceva dramatic, sau dacă, la întâlnirea noastră, nu m'a frapat, cum se spune, vreun amănunt extraordinar... De pildă, îmi aduc bine aminte un lucru: când s'a îmbrăcat să plece avea o voaletă largă, neagră, picantă — şi blana îi era foarte discret parfumată cu *Ambre antique*. Dar asta se întâmpla cu câteva ceasuri după ce, fără ştirea mea, mă îndrăgostisem. Am întâlnit-o la unul din prietenii mei, arhitect bogat şi amator de petreceri. Intr'o după amiază, într'o zi cenuşie de iarnă, când aş fi putut face orice altceva, la un ceas în care, de obicelu, stăteam la mine acasă... 8 Ianuarie; îmi amintesc perfect data. Eram foarte plictisit, aproape întristat de sărbătorile care trecuseră anevoie; obosit, fără chef, exasperat numai la gândul că trebue să mă duc la prietenul meu. Făgăduisem. Mi-ar fi fost greu să refuz. Imi propuneam să nu rămân mai mult de un ceas...

In primăvara aceea, când o iubeam şi eram la doi paşi de moarte din pricina ei, m'am trudit adesea să-mi amintesc, ceas cu ceas, ziua de 8 Ianuarie. Aş fi vrut să ştiu cu ce haine mă îmbrăcasem de dimineaţă, ce carte luasem din raft, dacă citisem sau nu vreun ziar, dacă am primit vreun alt telefon în afară de al lui Alexandru, care-mi amintea de făgăduinţă. Imi spun, că dacă mi-aş fi aruncat altfel ochii pe ziar, aş fi zărit poate reclama vreunui film mult lăudat, şi m'aş fi dus să-l văd înainte de a-mi ţine cuvântul faţă de Alexandru. Ileana n'ar fi rămas până seara târziu, acolo, dacă n'aş fi venit eu. Poate ar fi plecat, înainte de venirea mea, şi n'aş mai fi întâlnit-o sau, dacă întâmplător aş fi întâlnit-o altă dată, n'ar fi fost vraja serei aceleia din 8 Ianuarie; poate nici ea n'ar mai fi fost liberă, poate nici eu... S'ar fi putut întâmpla atâtea... Uneori, mai ales în tren, privesc cu atenţie chipul vecinei mele de compartiment, şi îmi spun: dacă m'aş fi aflat într'o anumită zi, într'un anumit loc, într'un anumit oraş — femeia aceasta ar fi fost soţia mea, sau poate ar fi fost, cum se spune, dragostea mea cea mare.

O privesc atunci cu spaimă; cum ar fi fost viaţa noastră? Nu mă gândesc deloc la trupul ei; e destul de uşor să cunoşti şi să uiţi un trup. Dar mă gândesc mai ales la prezenţa ei, la magia ei ascunsă. O zi, o sută de zile, zece ani cu fiinţa aceasta frumoasă sau mai puţin frumoasă, blondă, înaltă, cum o fi, sub acelaş acoperământ, alături de tine, zi după zi, zi şi noapte! Cum ar fi lucrat magia ei asupră-mi? Cum m'ar fi turmentat prezenţa ei?... Orice femeie pe care o iubesc mă apasă, mă sugrumă, şi fără voia ei mă destramă şi mă topeşte, până la descompunerea finală. De sfârşitul acesta nu scapă nici un bărbat... Mă roade însă altă întrebare: Cum mi-ar fi fost suferinţa aceasta dulce, fecundă? In ce chip aş fi murit lumii acesteia? De-a-dreptul în turpitude, printr'o lentă sinucidere, sau într'o jertfire mare?..."

Mavrodin se opri, respirând repede. Îşi aprinse o ţigare şi privi câteva clipe cum arde chibritul până aproape de unghie, îl zvârli apoi, distrat, ca şi cum nu l-ar fi băgat în seamă. Ii alergau gândurile.

— ...De ziua aceea nu-mi amintesc nimic precis. Doar că m'a întâmpinat soţia lui Alexandru măsurându-mă că vin atât de târziu. Când mi-au auzit numele în salon, câteva capete s'au întors spre uşă. Publicasem, cu puţine săptămâni înainte de Crăciun, una din cărţile mele cele mai cetite: *Tinereţea Magdalenei*. Mărturisesc că nu sunt orgolios, nu-mi place să mi se vorbească prea insistent despre literatura mea. Sunt încă un bărbat tânăr, şi am altfel de orgolii decât acela al artistului. Cu atât mai puţin îmi place să fiu, cum se spune, admirat. Recunosc, sentimentul acesta e un sentiment real şi onest; şi eu admir o seamă de oameni, mai ales câţiva artişti, câţiva scriitori. Dar aş prefera să nu ştiu, să nu simt asta...

Am intrat în salon, foarte puţin dispus. Se va vorbi, probabil, de cartea mea. Gazda se va simţi datoare să schimbe conversaţia, aducând-o de-a-dreptul în literatură, vorbind despre noutăţile librăriei, şi apoi despre cartea mea. Primisem mereu scrisori, mi se telefona şi din atâtea conversaţii înţelegeam că Magdalena este eroina la modă. Lucrul acesta îmi făcea, fireşte, plăcere — dar de departe. In mijlocul cititorilor, şi mai ales al cititoarelor, mă simţeam stânjenit. Oamenii aceştia cred că, acum, pentrucă mi-au citit cartea, ştiu anumite lucruri despre mine; oamenii aceştia sunt siguri că anumite lucruri scrise de mine s'au întâmplat aievea — şi aşteaptă, întâlnindu-mă, să-şi verifice impresiile, să mă cântărească, să mă judece...

Intram cu sentimentul acesta în salon, şi mă pregăteam să scot tabacherea, ca să pot face ceva precis, să-mi coordonez gesturile în jurul unui amănunt concret... Era o odaie lungă, nu prea înaltă, cu un plan mare, negru, descoperit, spre fereastră. Era aproape seară dar — dintr'o curiozitate a gazdei — nu ardea decât o veilleuză într'un colţ. In fund, se mai păstrase pomul de Crăciun, cu lumânările aprinse. Imagina aceasta o păstrez foarte precisă, clară. Şi din toate aceste fragmente, profiluri, lumini, gesturi, feţe, glasuri — am văzut deodată desprinzându-se mâna Ileanei, palidă, cu degetele foarte lungi, aproape transparente. Am zărit mâna aceasta înainte chiar de a-i vedea bine faţa şi ochii. Braţul întreg, probabil, se odihnise până atunci pe plan, şi la intrarea mea îl ridicase, leneşă. Degetele mi s'au părut neobişnuit de însufleţite, parcă ar fi fost singurul lucru viu printre toate acele fragmente de viaţă îmbulzite în salon. Şi mai era ceva, un amănunt care m'a obsedat apoi multă vreme: mâna întreagă părea goală, degetele acelea palide şi nervoase erau parcă făcute anume ca să poarte un inel — şi inelul acesta le lipsea Era o mână pură, nelogodită, monahală...

N'am privit-o imediat. Erau câteva domnişoare care ţineau cu tot dinadinsul să mă întrebe nu ştiu ce lucru. In clipa următoare, uitasem aproape mâna aceea vie care alunecase moale deasupra pianului. Când i-am fost prezentat, nu m'a lovit nimic, n'am avut nicio tresărire. Nu mi s'a părut prea frumoasă; poate, pentrucă nu era aproape deloc fardată, iar în odaie era o lumină murdară, mohorîtă, de lumânări. Imi aduc aminte — şi i-am spus-o de multe ori, în urmă — că m'a impresionat o foarte uşoară oboseală în privire. Nu era oboseala zilei, nici strivirea pe care ţi-o lasă o boală lungă, sau o serie de excese — ci oboseala aceea aproape ironică pe care o imprimă cu timpul inteligenţa femenină. Nu mi s'a părut prea frumoasă, dar înaintând foarte puţin spre stânga ei, să mă închin în faţa unei doamne în vârstă, mi-am dat deodată seama că n'am văzut-o bine, că n'am privit-o cu atenţie, şi de abia m'am putut stăpâni să nu mă întorc chiar atunci din nou spre ea, ca s'o cercetez încruntat, cu luare aminte. Am făcut asta, însă, câteva minute în urmă, şi am putut-o face fără să fiu observat. Vorbea cu o prietenă, şi privea în jos. Am văzut că are fruntea lungă şi tâmplele uşor arcuite, iar coloarea părului, castanie, stinsă, o făcea să pară mai severă. Apoi am înţeles de ce mă întorsesem: ochii aceia foarte mari şi nelămuriţi, gura ei vastă, strivitoare. Parcă obrazul întreg îi era brăzdat de izvorul privirilor şi de carminul gurii.

Am auzit-o chemată de o prietenă: Ileana. Numele nu i-l reţinusem. O chema Ileana — şi se îmbrăca, totuşi, pentru un alt nume: pentru o Maria sau o Lucia. O bluză în alb şi negru, cu un guleraş alb şi mâneca strânsă. I-am întâlnit iarăşi mâna. De sigur că nu iubeşte şi nu e iubită, mi-am spus. Peste putinţă să nu vadă, oricine ar fi fost bărbatul acela, că asemenea degete trebuiesc desăvârşite printr'un singur inel... Nici mână n'avea pentru o femeie pe care o chiamă Ileana. Şi cu toate acestea, auzisem bine; acesta era numele ei. O văzui ridicându-se şi trecând în odaia alăturată. Nu prea înaltă, foarte subţire, având coapsele netede, piciorul lung, nervos. N'am urmărit-o cu ochiul ca s'o măsor; nu privesc niciodată în felul ăsta o femeie. O privesc însă întotdeauna cu foarte multă bunăvoinţă, şi aştept să văd ce vrea sau are ea să-mi arate. Nu suntem noi de vină dacă cele mai multe dintre femei ne arată, cu insistenţă, ceea ce e obscen, sau inert sau caduc în corpurile lor. Pe o femeie care-şi subliniază contururile obscene, nu o poţi privi altfel decât obscen. Obiectul ne indică, de cele mai multe ori, cum trebue

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA plastică

de PAUL MIRACOVICI

E un lung drum acel parcurs de d. Mützner dela expoziția d-sale de la căminul „Regina Maria", de acum 15 ani și până la aceea de azi dela Ateneu. Pe acea vreme, d-sa era un convins impresionist și, cu o tehnică ce ținea mijlocia între Monet și Henri Martin, pictase un impresionant număr de tablouri — toate din Japonia, unde acest neobosit călător poposise câțiva ani. Deși expoziția aceasta a fost unul din succesele importante ale carierei sale, d. Mützner, încet, încet, a abandonat o concepție care trecuse de faza experimentală și care se îngrădea în marginile tehnicei fără să mai îngădue întrebări. Ultimele sale expoziții, la Dalles și aceea de acum de la Ateneu, vădesc un mare interes pentru volum și pentru formă. Peisagele sunt sobre ca ton, ceea ce le dă noblețe și gravitate. D-sa a rezolvat apoi probleme de contre-jour din cele mai grele, în naturile-moarte, îndrăsneț și original compuse. Balcicul i-a inspirat cele mai multe din tablourile expuse, un Balcic transpus, înnobilat de simțirea unuia dintre cei mai aleși artiști din câți avem.

Evoluția d-lui Bacalu e de asemeni interesantă. O vreme, căutările sale cromatice se înrudeau cu acele ale d-lui Tonitză, păstrând totuși o gravitate conținută în elanurile sale. Mai târziu, drumurile s'au despărțit, această gravitate a căpătat un accent care

C. BACALU: Biserica Zawka-Suceava

a ajutat și mai mult la elaborarea originalității sale, devenind interpretul cel mai emotiv al mahalalelor și melancoliei provinciale. Aciditatea unor tonuri dragi artistului, lumina care nu știi de unde vine și care pare să isvorască din lucruri chiar, dau tablourilor d-lui Bacalu un farmec cu totul nou.

Despre d. Manea am scris recent cu prilejul expoziției d-sale de la „Universul".

De data aceasta, la Ateneu, revedem aceleași peisage de pe Valea Rinului, din Grecia și Balcic, pe cari d-sa le evocă atât de clar ca și nudurile și interioarele despre care am spus tot binele în cronicile trecute.

La Dalles expune d-na Milița Pătrașcu. E pentru prima dată când văd un atât de mare număr de lucrări ale d-sale la un loc. Și trebue să spun că nu mi-am putut învinge o oarecare deziluzie. Spun deziluzie pentru că am văzut lucrări — cu alte prilejuri — cari justificau cele mai pretențioase așteptări. In cele mai multe dintre portrete se resimte facilitatea, iar titlurile lor „Nuni", „Mimi", „Mioara", „Figi" nu fac decât să accentueze această impresie. Apoi, nu putem înțelege coloana din care apar busturile M. Sale Regelui și al Marelui Voevod Mihai. Intenția artistei nu e destul de clară. Dimpotrivă, portretul Reginei Maria e admirabil studiat și forma urmărită cu emoție și înțelegere. De asemenea acel al d-lui arhitect Cantacuzino e fericit stilizat, iar lucrurile mici, reliefurile sau figurinele sgâriate, sunt — toate — mărturii ale unui gust ales.

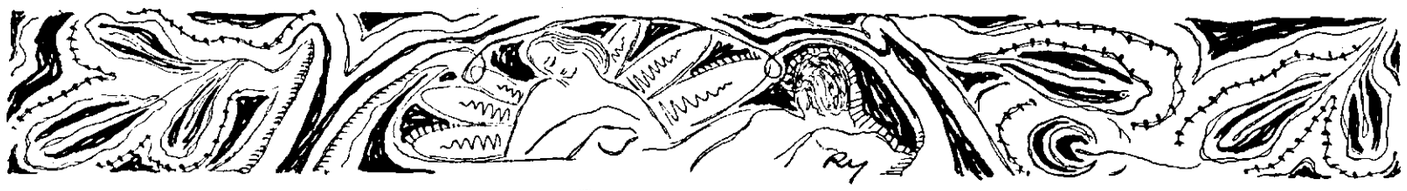

Cartea străină

Charles Péguy: „Un nouveau théologien"
Jacques Chardonne: „L'amour c'est beaucoup plus que l'amour"

„Un nouveau théologien" e o scriere postumă apărută prin îngrijirea soției scriitorului catolic Charles Péguy, ucis la începutul războiului mondial, pe frontul Marnei. E o carte de polemică a unui maestru temut al polemicei și un biciuitor răspuns la obiecțiile pe care un alt scriitor catolic, Fernand Laudet le adusese, într'un articol de revistă, celebrului poem teologic „Le Mystère de la Charité de Jeanne d'Arc" — elocventă meditație în formă dialogată asupra Misterelor creștine, și în care marele talent al lui Charles Péguy se ridică adeseori pe culmile sublimei poezii.

Cât de mult prețuia autorul ei această operă, apărută întâia oară, începând din 1910, în faimoasele „Cahiers de la quinzaine", reiese din aprecierea pe care o făcea scriitorul, vorbind despre el însuși ca de un al treilea, în termenii următori:

„Va fi spre cinstea lui Péguy, că niciodată nu se va putea întreprinde ruinarea „Misterului" său, fără a se condamna prin aceasta chiar, la întreprinderea de a ruina, în opera lui, însăși temeliile credinței noastre".

E cu atât mai explicabilă înverșunarea și verva pasionată a dialecticei lui, din această operă postumă, cu cât obiecțiile și rezervele veneau din partea unui catolic fervent, care-i găsise cusurul de-a fi dat precădere „legendei", renunțând la atitudinea critică a istoricului imparțial și refuzând mărturia documentelor spre a evoca o Ioană d'Arc supranaturală a vremurilor copilăriei, acea sfântă Ioană din istoria populară a Franței.

Dacă Péguy îngăduia unui scriitor „ateu și adânc necreștin" ca Anatole France, să scrie despre Ioana d'Arc o carte din care aceasta apărea „asemenea cu tot ce se va vrea, afară doar de o sfântă și o martiră", el nu putea totuși admite ca „sfințenia" Fecioarei din Orléans să fie pusă la îndoială de un scriitor catolic, în numele criticismului atitudinei imparțiale a omului de știință.

„Pentru noi, creștinii — scria Péguy — să o spunem fără înconjur, supranaturalul și sfințenia, acestea sunt istoria, singura istorie, poate, care ne interesează, singura istorie profundă și profund reală, și mai degrabă vom încuviința că tot ce rămâne ar fi legendă".

Ceea ce numește Péguy „modernismul inimei", e mult mai dăunător credinței decât modernismul intelectual al oamenilor de știință, iar dacă scepticismul a pus stăpânire pe atâtea suflete, faptul se datorește lipsei de înțelegere a Bisericii despre însemnătatea covârșitoare a misiunii ei sociale, și în această privință scriitorul francez se arată tot atât de intransigent ca și în ce privește stricta menținere a integrității dogmelor catolicismului.

Jacques Chardonne

Cât despre stilul cărții „Un nouveau théologien", el e de calitatea aceluia care i-a adus lui Péguy reputația de rară originalitate și admirație unanimă a cetitorilor: stufos și spontan, de o putere expresivă uimitoare, de o libertate și siguranță a sintaxei care leagă, peste aluviunile parantezelor revărsate pe pagini întregi, șirul neîntrerupt al ideilor, printr'o necontenită revenire asupra lor.

★

Plăcerea pe care o poate da lectura cărții *„L'amour c'est beaucoup plus que l'amour"* a d-lui Jacques Chardonne, este aceea a unei regăsiri: propozițiuni sau chiar pagini întregi, dintre acelea, cari, la lectură, se înseamnă pe margine cu creionul spre a fi mai ușor regăsite, cu prilejuri pe care le bănuim apropiate și urgente, sunt aci grupate la olaltă.

Cititorul familiarizat cu literatura scriitorului francez va recunoaște, în această antologie sentimentală textele noui, de acelea întâlnite odinioară în *„L'Epithalame"* sau mai de curând, în *„Romanesques"*. Autorul nu se sfiește să recunoască — ceea ce, de altfel, i-ar fi fost greu să conteste — că în toate cele vreo zece romane publicate până azi, același subiect: dragostea conjugală, din prima lui carte „L'Epithalame" era reluat, cu acea stăruință pasionată a preocupării exclusive care nu reține, din bogăția stufoasă și din varietatea înfățișerilor vieții, decât răsfrângerile gândului unic urmărit în desfășurarea lui lineară. Acestei împrejurări se datorește puternica unitate de atmosferă a romanelor chardonniene dar și monotonia unui aer de familie lesne de recunoscut, căruia nici o adiere străină nu vine să-i turbure ostenitoarea puritate.

Nu este de mirare că statornicia în preocupări a romancierului francez i-a creiat faima de specialist al amorului conjugal, și asupra acestui aspect al iubirii, atât de puțin cercetat, din pricina banalității lui aparente, subtilitatea și finețea artei d-lui Chardonne au deslușit revelații încântătoare.

Ca orice scriitor de talent real, autorul „Epithalamului" nu a plecat dela o preconcepție în ce privește superioritatea amorului conjugal, ci dela intuiția artistică a acestui adevăr, la a cărui limpede înțelegere a ajuns, așa cum singur mărturisește, numai după ce a scris seria romanescă a cărților care i-au adus notorietatea.

Forma artistică lapidară și luciditatea reflexiunilor romancierului asupra subiectului său predilect se înfățișează astfel ca rezultatul firesc al unei maturizări armonioase, pe îndelete pregătită.

MIHAI NICULESCU

Nocturnă de nord

lui Mircea Streinul

Ceas târziu a sunat în turnul rezimat de ceață,
și noaptea a închis porțile orașului înalt și rece
cu maini înfiorate de-altă viață,
trezind singurătăți închise 'n somn lunatec
s'asculte cum coboară 'n vie — și trece
în rame de poem al negurii descântec.

Din nemișcarea clipelor de umbră risipite
stafiile tăcerii adună timpul mort
în orologii vechi și obosite,
și-l împletesc în zodii cu razele chemării
luceferilor altui orizont
nebănuit în zarea depărtării.

Cine-a stins toate felinarele de pe străzi?
Să nu privești nici pe fereastra gândului...
Afară-au coborît din stelele verzi
zeițele înălțimilor negurate,
ș'adune sufletele rătăcite în apele întunerecului,
în așteptarea altor zori îndepărtate.

GEORGE IONAȘCU

Filă de album

E ziua ta. Grădinile-s pustii
Și palma frunzei galbenă, bolnavă, —
Iar toamna strânge 'n poala ei jilavă,
De-a-valma: flori plăpânde, bălării...

Prin cărărui de marmură roșcată
Aleargă dorul meu — vultan rănit —
Și pentru-o floare de rubin topit
Se ia de piept cu toamna goliată.

Se prăvălea — lepede pe raclă —
Tăcerea peste gândul încolțit
Și înserarea - aprinde 'n sfințit
La căpătâiul lui sărac, o faclă...

E ziua ta. Cărările-s pustii
Și palma mea e veștedă, bolnavă, —
Iar toamna strânge 'n poala ei jilavă,
De-a valma: gânduri noui, doruri târzii.

MIHAIL ZAPOROJEȚ

S. MUTZNER: Natură moartă

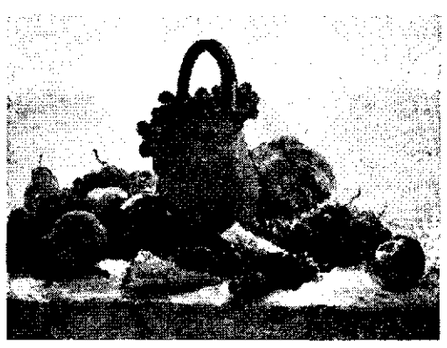

S. MÜTZNER: Florăreasă

MANEA: Nud

CRONICA muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

WILHELM KEMPFF LA „FILARMONICA"

Revenirile lui Wilhelm Kempf la „Filarmonica" au făcut întotdeauna vâlvă. Faptul nu conține de altfel nici un motiv de surprindere, Wilhelm Kempff fiind unul din puținii pianiști dotați cu facultatea de a crea interpretări vii, spontane, atractive și esențialmente nerutiniere și neconvenționale.

Tehnica lui Kempff reprezintă, într'un chip, un adevărat laborator de experiențe sonore. Dela măsură la măsură, dela sunet la sunet, compoziția plastică a rostirei muzicale se renovează. Accentuarea, coloritul, conținutul expresiv, se transformă, se reîmprospătează, prind vlagă nouă și găsesc neașteptate aspecte și sensuri care conlucrează uimitor să expună un text în multe ale sale nebănuite ascunzișuri și întorsături.

Wilhelm Kempff nu rămâne astfel laborantul anonim, executor al unor combinări de toți cunoscute, dar inovatorul capabil să provoace reacția dictată de sine, ori unde intervine.

Rezultatele extraordinar de variate în descriptivitate muzicală ale aplicării acestor rare condițiuni de exteriorizare sporesc prin acea că repercutează întotdeauna și concentrarea gândului, urmărirea pas cu pas a unei strânse argumentări pianistice, dedicarea întregei forțe și intuiții de redare muzicală, fiecărui moment din discursul sonor, oricât ar putea părea de neînsemnat.

Concertul în si bemol major de Mozart, mulțumită sieși, a fost urmărit cu firească încântare dar, în acelaș timp înmânat fiind lui Wilhelm Kemff, și cu încordată participare la elocința de transmitere, atât de cercetătoare, atât de stârnitoare de muzică, atât de original și de înaintat evoluată, în a cărei posesie pianistul își are un rar privilegiu.

Seara simfonică, intensificată viguros în aportul ei, prin prezența lui Wilhelm Kempff, a fost și seara de întoarcere la pupitrul „Filarmonicei", după vii succese dirijorale în străinătate, a domnului George Georgescu. D. Georgescu are darul să păstreze, chiar să accentueze dinamismul lucrărilor simfonice de mari proporții, fără a le face să apară greoaie, masive.

Interpretarea, energic și cald comunicată orchestrei, de d. George Georgescu, obținută în simfonia III-a de Brahms, a indicat încă odată configurația generoasă a talentului de conducere de care d-sa se bucură.

CONCERTUL PIANISTEI MARCELLA BARZETTI

Tânăra pianistă italiană Marcella Barzetti și-a asigurat, în vădit de mare măsură, simpatiile auditorilor care au înțesat sala „Dalles" la concertul dat acolo de d-sa, pentru prima oară în țara noastră. Explicarea acestui câștig de cauză artistică, nu prezintă, în tot cazul, nici o greutate.

D-ra Barzetti are, în ajutorul d-sale, calități de preț. Dintre acestea, să facem loc, la început, unei sincerități artistice remarcabile, unui temperament impetuos, unui mecanism oțelit și timpuriu acomodat cu greutățile multiple ale literaturei concertante a pianului.

Primele execuțiuni ale d-rei Barzetti au putut produce impresia unei oarecari bruschețe de atac, acidități sonore, asprimi, în nuanțele intensității.

Sonata op. 53, în do major, de Beethoven s'a resimțit în special de aceste incoveniente de execuție, pe care ar trebui să le numim accidente, căci accidente au fost, întreg programul următor fiind cu totul altfel interpretat.

Incepând cu capriciosul, exigentul și minunat evocatorul „Carnaval" de Schumann, în care pianista a dat curs unor resurse de libertate și fantasie în interpretare, de mlădiere și finețe în joc și de simț muzical interesant, slujite cu mijloace tehnice de real brio concertant.

„Barlumi", de compozitorul contimporan Malipiero, acel straniu și tulburător Ravel al Italiei, a primit de la concertistă delicată atmosferă sonoră și învăluitoare expresivitate.

„Toccata" de George Enescu, pagină nobilă și majestuoasă, sugestivele și ingenioasele 11 piese pentru copii, de Casella, pe care artista le-a interpretat cu vervă inteligentă și gust muzical foarte sigur și bisuri finale, au subliniat succesul d-rei Barzetti, o nimerită purtătoare a soliei artistice ce i s'a încredințat, spre întărirea legăturilor culturale dintre două țări.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FATA MORGANA

de DAN PETRAŞINCU

Trecuse mai mult de un sfert de oră peste şapte şi se ridică agitat. Vasăzică, nu se înşelase — nu vine! Totul a fost o scurtă părere... asta făcea parte din... zăpăceala lui din ultimul timp... — Ciudată cunoştinţă am făcut de eri până azi, reflectă uimitor de resemnat, dintr'odată renunţând la totul — şi cu un fel de grabă, gândind ca asupra unui lucru trăit şi clasat.

Deodată o simţi lângă el, venind din spate. Se întoarse, crispat, înfuriat: — „Duduia recurge la metode.. clasice?" — „Care metode?..." — „Aceea de a te face aşteptată... pentru a deveni mai... interesantă!"

Domnişoara Irène era în aceeaşi toaletă, neschimbată, acelaş taior albastru închis, cu pălăriuţa peste părul blond, ca o beretă — doar ochii păreau mai adânciţi, cu cearcăne mai late. Fulgeră din privire şi-l repezi: — „Te rog, nu mă confunda cu.... midinetele!"

Se certau! El îşi dădu seama de absurditatea situaţiei, de ridicolul acestui schimb aspru de cuvinte. — „Iartă-mă, dar mi se părea că... nu vei veni" zise îmblânzit. Ea se întristă.

— „E pur şi simplu fiindcă am dormit... iată ,nu-ţi dau altă explicaţie mai „serioasă"... îmi mărturisesc vina... aveam nevoe să mă odihnesc după atâta agitaţie... sunt cam bolnavă... drumul, strada, autobuzul, vitrinele, totul mă oboseşte..." Costin simţi remuşcare pentru ieşirea brutală. Repetă: — „Scuză-mă, n'am vrut să te jicnesc". — „Nu-i nimic..." Răsufla greu. — „Să ne aşezăm puţin, am mers atât de repede!" Se aşezară. — „Dar de ce... atunci de ce, dacă te simţi atât de şubredă, de ce te osteneşti cu toată afacerea asta... nu înţeleg... Ai nevoe de multă odihnă" spuse el cu vehemenţă. Ea zâmbi **în felul acela:** — „Nu, nu pot să stau în casă, trebue să mă mişc, să fac ceva!" Apoi: „Dar cu domnul Mereanu ce-ai făcut? Ai vorbit?" El îi ocoli privirea — „Nuu. nu l-am găsit, n'am avut timp" — „Nu l-ai găsit sau n'ai fost?"

— N'am fost..." mărturisi el. — „Vezi cum eşti ? Ce neglijenţi sunteţi voi artiştii!" — „Asta e o părere cam... învechită. Eu sunt unul... ordonat" replică. — „Nu se vede!" Se ridică: — „Mergem acum, imediat!" — „Dar..." — „Te rog, mergem!"

La redacţie ea fu aceea care întrebă pe portar, cu glas ridicat, sigur de sine: — „Domnul Mereanu e sus?" Primind un răspuns negativ, nu voi să creadă şi ţinu să urce. Costin rămânea mereu în urmă, puţin jenat de gălăgia pe care o făcea ea — lumea întorcea capul, îi urmărea. Da, acum vedea că femeea atrăgea privirile... avea ceva de argint viu... deşi nu era frumoasă, răspândea mirare, intrigare....

Degeaba urcaseră, Mereanu nu venise. Coborâră, ieşiră, se aflau iar în stradă. Inaintară în neştire pe Bulevard. Şi acum? Costin se apropie şi... o luă de braţ, conducând-o. Spuse sfios: — „N'ai vrea să mergem la... un spectacol, un film ?"

Nu ştia cum s'o „distreze", nu se pricepea. Ea scutură din cap. — „Nu! Dar ce idee ţi-a venit! Şi apoi, nici nu-mi place cinematograful!" — „Nu-ţi place?" tresări Costin. In sfârşit, un semn „distinctiv", care-i unea totuşi. — „Şi apoi, nu mă pot distra, în timp ce bietul Andrei Corbu, acolo...."

Pentru întâia oară Costin simţi o mică răsvrătire faţă de bolnavul, care avea putere asupra ei, de departe. — „Nu ţi se pare că exagerezi?"— „Nu, nu exagerez, voi nu puteţi înţelege... o femeie simte altfel aceste lucruri, odată ce s'a apropiat de ele..."

Se văzu mic, meschin: avea dreptate. Şi în acelaş timp luminiţa din el creştea, încurajată, bucuria se mărea: era adevărată ,adevărată! în... gingăşia ei. O regăsea în propria sa imagine: adâncă, plină de acea inteligenţă specială a femeii care se jertfeşte. — „Vrei să-mi faci o plăcere?" reluă ea. — „Dacă eşti într'adevăr dispus, atunci.. să mergem la Şosea, numai acolo îmi place, departe.... Simt nevoia să respir un aer mai curat, oraşul mă sufocă... Ştii? de multe ori, dimineaţa, mă duc la Şosea... şi stau pe o bancă, singură, la soare....

Costin dădu să oprească un taxi. — „Nu, nu cu maşina, de ce să cheltuim banii inutil, mergem cu tramvaiul" — „Dar pentru ce!" Ea însă îl trase de braţ în spre staţie. — „Risipitorule, nu vreau să risipeşti banii cu mine!"

In ultimul moment, chiar când se apropia tramvaiul, se îndârji, o prinse de braţ şi — făcând semn unui automobil care tocmai trecea prin faţa lor— o sili să urce. — „Ah, nesuferit copil mai eşti, neascultător!" ţipă ea. Era alături de ea şi maşina porni. Dar imediat o văzu că nu-i displăcea, în felul cum se aşeza mai comod pe perine, ca o felină răsfăţată revenită în elementul ei. — „Ştii, îmi plac perinele moi" zise ea ca o scuză, cu puţină ruşine. „Odaia mi-e plină de perine, cu atâta am rămas din alte vremuri..."

Era momentul să sondeze ce e cu aceste „alte vremuri". Dar în raport cu intensitatea curiozităţii, resimţi din nou acea sfială, de a nu afla **prea mult.** De altfel, ea luneca mereu dela una la alta...

Şoferul întoarse capul:—„Până unde, vă rog ?" Erau la marginea oraşului, pe drumul spre Otopeni. — „Inainte, spre pădurice" spuse Costin. Ea se ghemui pe perină, cu umerii mai aproape de el: — „Ce bine e!" El zâmbi fericit că ea se simţea bine. Intunericul coborâse, luminile se perindau rar prin faţa ferestruicelor. In fund se vedea din ce în ce mai distinct massa cenuşie, compactă, a pădurii. Ea respiră adânc, prin geamul deschis. Cu un gest brusc îşi scoase pălăria şi Costin avu surpriza să vadă parul blond-argintiu revărsându-se pe umeri, mai lung decât şi l-ar fi închipuit. Sclipea în lumina difuză a nopţii. — „Iţi place părul meu?" zise ea remarcându-i privirea. „O, acum nu e nimic, l-am avut atât de frumos!" — „Imi face impresia că-ţi place să te lauzi singură" simţi el un impuls de răutate s'o ironizeze. Ea făcu un „botic": — „Iar eşti... barbar. Ştiu prea bine ce e frumos la mine şi ce nu e.. Prea puţin: părul, gâtul, umerii..." El privi mirat : — „Dar nici nu ştii ce umeri sculpturali am — şi te pretinzi sculptor! Sunt, în această privinţă un model nu tocmai de lepădat..." Acum voia să-i fie...model?! Dar, era adevărat, privind mai atent, cu ochiul artistului, Costin observă pentru întâia oară linia grumazului unindu-se cu umerii într'o ondulaţie impecabilă. Nu îndrăzni să meargă mai departe... Totul părea plat, ascuns, dar se reliefa încet, la o cercetare mai amănunţită.

Roţile maşinei fâşâiau alunecând pe crengi putrede. Se aflau înnăuntrul pădurii, înaintau în miezul unei singurătăţi perfecte — de o parte şi de alta, pe drumul strâmt nu se vedeau decât mlădiţe tinere urcând şi curbându-se deasupra, încercând să închege o boltă.. Farurile făceau o spărtură tremurătoare în întuneric ,drumul cotea mereu, maşina încetinea... se opri.

— „Am ajuns la restaurant" spuse şoferul. „De aici nu mai e drum.." — „Coborâm, să coborâm puţin!" exclamă domnişoara Irène însufleţită. „Vreau să respir aerul pădurii..."

Se dădură jos, făcură câţiva paşi în hăţiş. Motorul tăcu, farurile se stinseră şi-i invadă întunecimea. O sprijini. Ea ridică capul în sus, cu violenţă : — „Ce frumos ! Ce neaşteptată plăcere !... Mulţumesc".

Tăcură ascultând sgomotul pădurii, ale nopţii. Nici un ţipăt, nici un foşnet, nimic... totuşi din inima pădurii veneau valuri-valuri de sunete tainice, care le dădeau senzaţia unei prezenţe atente, a unei singurătăţi armonioase şi conştiente.

— „De ce e atât de frumos uneori... şi atât de urât alteori?" suspină ea. Costin tresări, sensul celor spuse era atât de zadarnic, atât de „esenţial" în cât simţi o subită voluptate ridicându-i-se în spre ochi, ca o recompensă. — „Nu ştiu..." murmură. O simţea minunată, gâlgâind de miracol alături şi

nu putea face un singur gest: o discreţie tiranică îl stăpânea.

— „Dar trebue să mergem, cât va taxa aparatul!" ţipă ea îndreptându-se spre automobil. O urmă. Maşina dădu înapoi ,se opinti într'o groapă, se suci de două ori şi întoarse. Se înapoiau.

— „Ce rău îmi pare, uneori, că nu ştiu să spun versuri!" zise ea într'un târziu, cu ochi „visători". Zâmbi: — „Crezi că e neapărată nevoe?" — „Ba da, sunt o incultă! Adică nu, nu sunt — rectifică numaidecât, parcă şi puţin speriat — dar vezi, nu am prea făcut studii... am primit o educaţie... aparte ...fiindcă de mică eram plăpândă... şi părinţii n'au vrut să mă dea la şcoală... Mă scade asta cumva în ochii dumitale?" — „Nu pot răspunde, întrebarea e absurdă..." — „„Am fost un copil fragil — nu bolnăvicios dar fragil, ca ceva de preţ, să ştii! Un copil crescut în puf. Abia mai târziu mi-am revenit, pe atunci părinţii mei aveau destule mijloace ca să-mi facă o educaţie specială... Dar nu prea mult, oboseam uşor, nu rezistam. Aproape că nu am cunoscut lumea până la şaisprezece ani, când... Am crescut mai mult în casă. Nu ştiu dacă ai să poţi să-ţi dai seama vreodată de felul cum am crescut eu !..."

Bine, bine, poate că toate acestea erau adevărate, dar să le spui aşa, cu un fel de... naturaleţă ostentivă?! Costin sorbea amănuntele. O fiinţă de spumă, un suflet neîntinat, va să zică! Crescută aşa, „angelic", o jucărie fină — şi acum umblând hai-hui pe străzi, cu primul cunoscut!

— „Aş vrea să citesc cărţi, o carte bună, ceva adânc şi adevărat, continuă ea. „Dar acum n'am posibilitatea — n'ai vrea să-mi dai d-ta?"

Şoferul întoarse capul: „Unde mergem, vă rog?" Adevărat, erau iar în centru, exact de unde plecaseră, şi... domnişoara Irène răspunse în locul lui, dându-şi adresa.

Iată-l deci spre... locuinţa ei. Avea locuinţă!

Ajunseră numai decât, mai repede decât s'ar fi aşteptat. — „Casa aceea, cu gardul verde..." indică ea spre şofer. „Dar nu opreşti aici, la colţ" se răsgândi. Taxiul frână. — „Am ajuns ?" se miră Costin fără rost. Ea coborî — „Cât face?" Era o sumă destul de rotundă. Plăti, căpătă restul, coborî întârziat. Ea-l aştepta. Era un rond în faţă, o piaţetă... cartier retras, liniştit.

— „Iţi place unde stau eu? Asta e căsuţa noastră... tot ce ne-a mai rămas... dar şi pe ea avem o groază de ipoteci, nici nu ştim cum o să ne descurcăm... mama e tare necăjită. Când îmi aduc aminte... mai bine să nu-mi aduc aminte. Dar dumneata? Dumneata unde stai?"

Nu era nimeni dealungul străzilor... se auzeau roţile unei căruţe îndepărtându-se. — „Cât o fi ceasul?" ocoli Costin. Nu avea obiceiul să poarte ceas — şi nici ea n'avea. — „Am unul mic, acasă... Trebue să fie zece" — „Crezi?"

Se apropiară de un local şi priviră la un ceas din perete, din prag: era unsprezece şi un sfert. — „Vai, iar am întârziat ! Ce o să zică mama !"

Erau gata de despărţire — îl el se produsese o împietrire ciudată, nu mai gândea, sta aşa, prostit — iar ea ezita, aşteptând iniţiativa lui. — „Va să zică nu spui nimic ?" isbucni ea în cele din urmă ,cu o furie de copil biruit în ambiţie. — „Dar... ce?" — „Vasăzică... nu trebue să ne mai întâlnim? Nici pentru... Andrei Corbu? Te-ai şi lenevit?" — „Ba nu, ba nu!" — „Ba da!" — „Aşteptam dela dumneata.... eu sunt liber oricând.. ocupaţia mea îmi permite" — „Voi ajunge vreodată să-ţi vizitez atelierul ?" făcu ea pe neaşteptate. El se fâstâci : — „Da, de ce nu.. odată..." — „Ştii ceva? Eu mâine dimineaţa trebue să mă duc neapărat la bolnav, să-l înştiinţez, să-l văd. La unsprezece, la unsprezece sunt acolo".

Şi se smulse de lângă el. Costin rămase locului urmărind-o cu privirea obosită. Pe asfalt, paşii ei mărunţi răsunau ritmic. Ajunse la portiţă, se mai întoarse odată şi-i făcu un semn de adio, cu mâna: gestul ei! Apoi se topi înăuntru...

Fragment din romanul cu acelaş titlu, care va apare săptămâna viitoare.

---

el privit şi judecat. Un bărbat care priveşte cu aviditate corpul unei cocote, nu poate fi învinuit de indiscreţie. Femeia ne invită întotdeauna s'o privim aşa cum vrea ea...

Am mai avut atunci şi o altă impresie: că femeia aceasta nu poate fi singură. Undeva, prin apropiere, în ţară, în străinătate, trebuia să existe un soţ, un bărbat pereche. Nu ştiu de ce, mi se părea făcută pentru tovărăşire. Straniu...

Se opri iarăşi, zâmbind. Apoi se întoarse brusc cu faţa spre celălalt.

— Toate acestea, bine înţeles, nu le-am scris în carte. In faţa hârtiei albe rareori izbuteşti să rămâi în realitate, să fii sincer... Dar e curios, fata aceasta era făcută pentru tovărăşie, pentru nuntă... Nu ştiam ce vârstă să-i dau; nu mai era, în niciun caz, prea tânără; poate avea treizeci de ani, sau poate câţiva ani mai mult...

O privisem îndestul, poate prea mult, şi asta mă necăji. Nu voiam deloc să par dispus pentru o nouă intrigă. De altfel, nu m'au ispitit niciodată succesele uşoare, n'am fost un flămând gata de a prinde orice. M'ar fi plictisit să fi surprins cineva privirile mele: tânărul romancier care urmăreşte avid cu ochii o necunoscută... Penibil. Orice gest curtenitor aş fi făcut, de altfel, în acea seară, ar fi fost grosolan. Aşa cum venisem în casa aceea, ca un sărbătorit, îndată după apariţia unei cărţi, se presupunea că aproape nimic nu mi-ar fi fost refuzat; mai ales de o femeie necunoscută. S'ar fi spus că toţi de faţă îmi erau datori cu ceva, că se dase un consemn general ca să nu mă supere nimeni, nici măcar cu privirile — aşa cum nu trebue supărati miniştri sau superiorii invitaţi într'o casă — şi ar fi fost nespus de vulgar să accept sau să profit de această situaţie... De altfel, pentrucă îţi mărturisesc toate acestea, am să merg şi mai departe. Sunt lucruri pe care nu le spune nimeni, dar pentru mine condiţia de scriitor are câteva aspecte de-adreptul penibile. Nu ştiu cum s'or petrece lucrurile în alte ţări, dar la noi oamenii încă n'au învăţat cum să vorbească şi cum să se poarte cu un scriitor. Il confundă întotdeauna cu autorul cărţilor sale — şi-l chinue flatându-l sau amintindu-i necontenit că *el* a scris cutare roman, a creat cutare femeie sau a formulat cutare aforism. Lucrul acesta mi se pare de-a-dreptul înfiorător; ca şi cum, în faţa unui chirurg, ai fi obligat să vorbeşti exclusiv de operaţii şi să-i aminteşti necontenit că a scăpat de la moarte pe cutare domnişoară. Sau ai chema la masă pe un tenor, şi ai vorbi tot timpul de operă iar la desert l-ai ruga să-ţi câte arile lui favorite, fluerându-le tu înainte, ca să i le aminteşti...

Am trecut în altă odaie ca să pot lua direct parte la o discuţie care începuse cu mult înainte de venirea mea. Imi amintesc; vorbea cineva, un maior îmbrăcat civil, despre campionatele de ski. Când am intrat, un tânăr se lipi de perete ca să-mi facă loc. Asta mă indispuse şi întorsei capul, desperat, doar voiu întâlni o figură mai puţin crispată. Nu erau decât oameni cumsecade, care discutau sporturi de iarnă. Singurul cu care mă puteam înţelege era tânărul lipnit de perete, şi el era

Intâlnire în lanuarie

(Urmare din pag. 3-a)

paralizat pentrucă autorul cărţilor pe care le citise, şi probabil îi plăcuseră, se afla, prin miracol, alături de el, cu o ţigare în gură, cu nodul cravatei bine făcut, proaspăt ras şi dispus oricând la o conversaţie uşoară. Am încercat să intru în vorbă cu el. Isi controla răspunsurile, crispat, cu toată fiinţa lui încordată, nu cumva marele scriitor să-şi facă o impresie proastă despre el. Cu orice preţ, trebuia să-şi plaseze măcar o observaţie inteligentă, ca să se convingă maestrul că n'are în faţa lui un cititor oarecare...

Adevărul este că tânărul meu prieten era un excelent cetitor. Dar cei 19 ani ai săi îl paralizau. Poate că altădată l-aşi fi ajutat să-şi vie în fire. Iubesc, uneori, extazele acestea, pe care le-am trăit cânva şi eu, şi care îmi îngădue astăzi să măsor distanţa care mă separă de inocenţă, de prima tinereţe. Dar în acea zi n'aveam astâmpăr. Nu cred că doream cu orice chip să stau de vorbă cu necunoscuta aceea care se ridicase faţa mea, puţine minute în urmă, cu o mişcare svâcnită, de arc desăvârşit. Dar mi-ar fi plăcut să mă aflu undeva pe vreun colţ de canapea, aşezat alături de cineva, stând de vorbă. Mi-ar fi plăcut să întâlnesc un prieten. Erau numai câţiva cunoscuţi, destul de bine dispuşi, întârziaţi în sufragerie; câteva domnişoare care mă priveau din praguri, prefăcându-se, totuşi că nu-mi acordă prea multă atenţie. Arhitectul căuta necontenit plăci de gramofon. Era o gazdă perfectă; pentrucă se apropia de 40 de ani şi începuse să cheleasca, făcea eforturi să pară glumeţ, neserios, dansator neobosit şi flirt. Dansa cu toate fetele şi incuraja pe cei câţiva studenţi — colegii surorilor sale — să-l tutuiască. Şi băiatul acesta este, totuşi, un foarte talentat arhitect şi o minte foarte ascuţită. Dar se pare că apropierea bătrâneţii sperie întotdeauna, chiar pe acei mai buni dintre noi. Bănuesc că asta explică multe..."

Se opri din nou ca să-şi aprindă o ţigare, fără grabă. Celalt rămase întins pe chaiselongue, mângâiandu-şi genunchiaul; pacră nici nu l-ar fi ascultat. Şi cu toate acestea, Mavrodin îi simţea prezenţa tot mai apăsătoare; se simţea stăpânit, şi parcă cineva din umbră, de lângă el, l-ar fi îndemnat să continue, să spună, repede, fără să ascundă ceva.

— ...Fireşte, în carte, lucrurile nu sunt povestite întocmai. Acolo am închipuit o întâlnire mai romantică; tot în ziua de 8 Ianuarie — asta nu puteam, cu niciun chip, s'o ascund — dar la Predeal, în vila unor prieteni comuni, adunaţi pentru ski. In treacăt fie spus, nu mă depărtam prea mult de adevăr. La Predeal am fost de atunci, de câteva ori împreună, şi ea skiază bine, a învăţat asta în Germania, cât timp a lucrat acolo... Am aflat toate astea câteva ceasuri în urmă, când aproape ne imprietenisem. Plecase din ţară cu vreo patru ani mai înainte, funcţionară la Legaţia română din Berlin. Ştiu, acum, că ceruse ea, insistent, să lucreze acolo. Dar astea le-am aflat pe urmă... Intâlnirea aceea dela Predeal, pe care a mpovestit-o în carte, mi se pare şi ea, acum, reală. Am trăit împreună iarna Predealului. Ştiu cum îşi încalţă bocancii, şi nu mi-e greu să mi-o închipui venind spre mine, ca în roman, şi spunându-ni, cu simplitate:

— „Vezi că ţi-ai legat greşit curelele...

De fapt, primele cuvinte pe care mi le-a adresat, mi le-a spus în sufrageria prietenului meu, arhitectul. Mi-a spus ceva destul de searbăd, ceva cam în felul: „Bine că s'a sfârşit şi cu sărbătorile astea..." Dar m'a mirat în deosebi un lucru; că spusese câteva cuvinte banale, şterse, şi-şi aruncase privirile pe fereastră, în strada înzăpezită, luminată ca de un opaiţ verde de felinarul din faţa casei, cu atâta melancolie, încât mi s'a părut că ar fi fost de-a-dreptul vulgar s'o întreb mai mult. M'am prefăcut că n'am observat privirile acelea triste, obosite, aproape înlăcrămate Mai târziu, cât de bine le înţelegeam, cât m'au chinuit cu jarul lor nestins, mai târziu, când le pătrundeam noima: alte sărbători de iarnă care se încheie, alt Crăciun înghiţit undeva, în neguna anilor care se adună în spate, şi ea rămasă tot atât de singură, tot atât de depărtată de limanul pe care îl visa de atâţia ani... Dar poate că nu e bine să amestec întâmplările acestea. Mai târziu, are să vină iarăşi vorba...

Nădăjduiam că mă va întreba ceva de cărţile mele, mai ales de *Tinereţea Magdalenei*, nume care se afla pe buzele tuturor. Cu ea, aş fi dorit să stau de vorbă despre scrisul meu. Nu pentrucă era femeie, şi poate începuse să-mi placă, dar o bănuiam vie, din creştet până în glesne, vie, inteligentă, melancolică...

De obicelu, nu-mi plac oamenii trişti: cu atât mai puţin femeile triste. Cei mai mulţi dintre noi suferim de tristeţi umilitoare, de ordin biologic sau psihologic. Suntem trişti pentrucă am ratat o afacere, pentrucă nu ne funcţionează ficatul sau pentrucă am pierdut o noapte la chef sau în bibliotecă. Iar cu femeile, e şi mai penibil. E ceva de duzină în cele mai multe tristeţi feminine... Ea, Ileana, avea însă, în ceasul acela, o tristeţe de tulburătoare discreţie. Dacă nu ne-am mai fi întâlnit, n'aş fi vrezut, chiar, că privirile ei fugiseră într'adevăr afară, pe fereastă, grele de melancolie Pentrucă, puţine minute în urmă, faţa îi era luminată de inteligenţă, de oarecare ironie chiar. nu etise nimic de mine, nu citise nici măcar *Tinereţea Magdalenei*, şi ghicise că întâmplarea aceasta mă irită. Incepu să mă necăjească. De altfel, mai târziu, a găsit în cărţile mele, în arta mea, o foarte discretă şi abilă rivală. Atunci, rămâneam multă vreme alături, aproape lipiţi unul de altul, ascultându-ne trupurile — şi ea îmi punea mâna pe frunte, şi ghiceam în mângâierile ei ceva mai mult decât o limpede alunecare a degetelor; ghiceam întrebările ei nerostite, încercările ei de a pătrunde în zone pe care nicio pasiune şi nici un extaz nu i le întredeschideau.

— „La ce te gândeşti? mă întreba uneori, surâzând ironic, ştiind prea bine că n'am să pot niciodată răspunde sincer.

— „Ce ascunzi aici? întreba iarăşi, prinzându-mi tâmpla în palma ei mică, palidă.

Nu cred că o indignau micile secrete frivole, nu cred că se temea de o privire pe care aş fi aruncat-o unei femei frumoase — ci o munceau subteranele acelea în care trăiam eu, singur, cu desăvârşire singur, solitudinea aceea care nutrea absenţele mele, cărţile mele...

Atunci, însă, nu citise nimic din tot ce publicasem. Nu mai mi-aduc aminte precis ce-am vorbit. Era, însă, din ce în ce mai cald în odaie, se aprinseseră lămpile, am fost chemaţi într'o altă încăpere să bem un pahar de şampanie — şi mi-aduc iarăşi aminte că am dorit deodată, cu o poftă năpraznică, nebunească, să dansez cu femeie aceasta. Nu mai era lângă mine. Vorbisem cu ea destul de mult, şi insistent, într'atât de insistent încât gazda îmi arăsese de mai multe ori atenţia, în glumă. Dar până atunci, nu-mi dădusem încă seama. Un flirt; câteva ceasuri de caldă şi agreabilă conversaţie; în cel mai bun caz, o nouă legătură.

Dar nu mai era lângă mine, şi simţeam invadându-mă lent pofta aceea otrăvită de a o avea aproape, în dans. Am căutat-o cu ochii prin camerele învecinate. Plecase să bea o limonadă O văd; rezemată de bufet, cu privirile plecate. Dar, fără îndoială, mi-a simţit ochii aţintiţi asupră-i. Şi-a frecat fruntea, nelniştită, apoi şi-a ridicat-o încet, zâmbind, parcă ar fi ştiut că mă întâlneşte, cu ochii străpungători, dincolo, în prag. Am schiţat un gest, probabil grotesc, de invitaţie la dans. Mi-a răspuns cu un semn, că e obosită. M'am apropiat. M'a privit venind, şi figura ei deveni deodată gravă, concentrală, parcă s'ar fi desprins atunci o taină din mişcările mele, o taină pe care o înţelegea, îngrozindu-se. Când am fost aproape de tot s'a rezemat mai pierdută de bufet. Nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu mine; şampania, îmi spuneam ca să mă liniştesc. Dar mi-amintesc că, rugând-o insistent să danseze, ea şi-a ridicat braţul ca să-şi aşeze paharul cu limonadă, pe o etajeră, şi atunci l-am văzut din nou, şi m'a înspăimântat paloarea şi perfecţiunea lui. I-am luat mâna, foarte decent, aproape rugător. Simţeam din privirile ei că refuzase cu multă greutate, că luptase şi ea, că se temuse şi ea. In clipa când i-am luat mâna i-am înălţat uşor braţul ca s'o cuprind pentru dans, muzica a încetat. Am rămas o clipă cu palma ei strânsă într'a mea, în aer". 1).

MIRCEA ELIADE

---

1) Fragment din romanul *Nuntă în cer*, ce va apare zilele acestea la „Cugetarea".

Publicul ardelean în lumina mişcării muzicale a provinciei

de GEORGE SBÂRCEA

S'au împlinit două decenii de când arta românească stăpâneşte climatul spiritual ardelean, fără ca ea să-şi fi putut făuri un public conştient grupat în jurul ei, constant în eforturile de colaborare şi însufleţit cât de cât pentru ceeace se chiamă artă românească.

Am înglobat în această noţiune de *artă românească* toate acele manifestări ce se desfăşoară în ritmul trăirii noastre spirituale şi cari, chiar dacă nu sunt toate la cheremul legilor estetice, conlucrează la zămislirea acelei conştiinţe colective, care va face posibilă odată apariţia unei robuste arte autohtone — şi ne gândim în primul rând la muzică — pornită din specificul nostru etnic, dar turnată în tiparniţe de universală expresie şi valabilitate.

Lipsa acestui inteligent public muzical, care să simtă pulsul mişcării artistice locale, s'o disece, s'o interpreteze şi critice în sensul nobil al cuvântului, împrumută vieţii muzicale clujene o notă minoră. Spectacolele Operei Române sunt insuficient populate, operetele lui Offenbach, Johann Strauss şi Lehàr sunt preferate lucrărilor lui Mozart sau Wagner, simfonicele au loc în faţa unor săli aproape goale, iar audiţiile de muzică de cameră nu reuşesc să întrunească nici măcar un mănunchiu de intelectuali, iubitori de muzică. In schimb, un mediocru instrumentist sau cântăreţ străin, venit să cânte un spectacol ori să dea un recital, în urma reclamei fără scrupule făcută de impresari, in ciuda preţurilor exagerate, atrage pe toţi amatorii incidentali de „evenimente artistice".

E inutil să mai insistăm asupra rezultatului dezastruos al acestor *evenimente* sub-mediocre, cari nu fac altceva decât să desamăgească şi să instrăineze publicul provincial, de arta adevărată. Şi pe drept cuvânt. Bietul cetăţean care sacrifică între o sută şi două de lei ca să-l audă pe „celebrul bariton al Scalei din Milano, Alexandru Sved", de pildă, pentru a ilustra cu un caz recent afirmaţiile noastre, aşteaptă să i se ofere o bucurie estetică proporţională cu suma plătită pentru bilet. Şi oricât ar fi de needucat muzicaliceşte acest public (care are posibilitatea să asculte zilnic, pe cei mai aleşi artişti ai globului, datorită difuzorului radiofonic), nu se lasă păcălit. Va părăsi sala innăcrit, înstrăinat pentru o bună bucată de vreme de muzică, având penibila certitudine că a fost tras pe sfoară. Dar mai este ceva. Publicul nostru are şi un fel rudimentar de a raţiona, raţionament care se poate aplica eventual la mărfuri uzuale, în nici un caz nu este valabil însă în artă. Dacă pentru două sute de lei nu i s'a dat decât o audiţie lamentabilă — îşi spune el — atunci ce poate să-i ofere mişcarea muzicală locală pentru cei 20—60 lei, cât fac biletele spectacolelor şi concertelor la Cluj?

Aceasta se petrece la noi de aproape două decenii. Concerte, audiţii, spectcole de-avalma, se îngrămădesc în a doua parte a stagiunii, toate bucurându-se de cea mai deşănţată reclamă. Marele public n'are un punct cât de infim de reper, pentru ca orientându-se după el să ştie ce trebue să asculte şi ce nu. Şi pentru că fiecare auditor clujan este în parte un „Stan Păţitul" va prefera să se abţină — pe cât se poate — dela orice manifestare muzicală.

In ultimă analiză cine poartă însă răspunderea acestor stări de lucruri? Cine ar fi fost chemat să formeze gustul public, orientându-l spre ceeace se chiamă artă, ferindu-l de capcana reclamei impudice? Lipsa unei serioase critici de specialitate a dus la completa derutare a unui public maleabil, care putea fi educat în sensul elevat al noţiunii, pentru a se plămădi dintr'insul publicul ideal, trebuincios unei vieţi artstice de proporţiile celei dela noi.

De-alungul a două decenii, presa provincială — excepţiile se pot număra pe degetele unei singure mâini — a compromis printr'un ruşinos analfabetism muzical respectul şi dragostea pentru cântec a publicului, îndepărtându-l pe zi ce trecea de făgaşul care duce la organica înţelegere a fenomenului artistic. Datorită acestei prese, manifestări muzicale asupra cărora scrisul cotidian ar fi trebuit să-şi concentreze întreaga luare aminte, au trecut neobservate, pentru a se insista — în virtutea unor condamnabile dioptrii — asupra unor manifestări de minoră calitate.

Cine a pierdut din toate acestea? Fără îndoială că în primul rând mişcarea muzicală ardeleană. Ea se desfăşoară azi sub pecetea desinteresării obşteşti, stingherită, arareori obladuită precum s'ar cuveni de oficialitate, fără prea multe nădejdi de ameliorare. Ea a fost situată la periferia preocupărilor spirituale, uitându-se cu desăvârşire rolul şi rostul ei educativ şi naţional.

Cronicile, pe cari le vom semnà aci, vor fi scrise cu intenţia de a releva răul, pentru ca el să poată fi stârpit din rădăcină. Ele nu vor fi făcute decât sub semnul încercării de a oferi publicului o informaţie precisă, raţională şi obiectivă.

ASPECTE

Unificarea exterioară şi unificarea interioară

Victor Papilian

In judecata gingaşei noţiuni de unificare s'a făcut greşeala unei examinări pripite şi, mai mult decât atât, nesincere. S'a procedat gazetăreşte, după criteriul faptului mărunt cotidian, şi nu istoric potrivit marilor învăţături, cu temeiu de durată, pe care vieaţa singură le impune observatorului imparţial. Există nepotriviri, de bunăseamă, între vechea ţară şi Ardeal. Dar oare alcătuesc ele nişte obstacole permanente? Se vor ridica ele în stihii potrivnice şi ameninţătoare? Sau, invers, vor putea ele fi înăbuşite într'o plată şi uniformă indiferenţă spre fericirea birocratismului biruitor?

Citind istoric în cartea neamului nostru, ne dăm seama imediat că independenţa **a impus vechii ţări caractere anumite, altele decât cele hărăzite provinciilor supuse unei dominaţiuni străine. Prin însăşi independenţa sa vechea ţară, trebuind să facă faţă cerinţelor exterioare, a desvoltat în colectiv** spiritul politic, **iar în individ,** spiritul critic. **Ardealul integrat într'o formaţiune străină firii lui şi-a întors sufletul asupra-şi, desvoltând astfel în colectiv** spiritul mistic, **iar în individ,** introspecţia. **Spre deosebire de locuitorul ţării vechi, care a trăit mai mult în afară, Ardeleanul a trăit mai mult în el.**

Toate discuţiunile, rechizitoriile şi pledoariile se întemeiază pe aceste diferenţe. Ştergerea lor din două trăsături de condeiu conduce la o unificare exterioară. Dar vieaţa, mai puternică decât toate socotelile noastre, creează organisme întregi, folosind în aceeaşi solidaritate toate părţile viabile puse la îndemână de o naţiune. Ea determină acea unificare intrioară, căreia se armonizează idealul spiritului cu necesităţile pământului.

Cluj, la 11 Martie 1939. VICTOR PAPILIAN

Sângele sufletului

Din însemnările unui profesor de religie

de SEPTIMIU POPA

Nu-mi venea să intru în clasa a doua, pentrucă era la rând lecţia despre răstignirea pe cruce a marelui reînviat de-acum nouăsprezece secole. Abia după câteva plimbări prin coridorul şcoalei îmi luai însfârşit inima în dinţi, intrai şi m'aşezai la catedră. După obiceiul din toate timpurile al profesorilor cu câteva gradaţii, îmi pusei ochelarii şi deschisei catalogul, aruncând şcolăriţelor o scurtă, fugară privire.

Chiar şi ştrengăriţele clasei erau triste, iar mie îmi venea să le strig:

— Fiţi vesele! Lăsaţi tristeţea pe seama noastră, a celor trecuţi prin valurile furtunoase ale vieţii... Lăsaţi durerea pe mai târziu, că atunci... o să vă ajungă...

Ochişorii lor îmi răspundeau:

— Lasă-ne, să fim triste! Că ne doare sufletul...

O fetiţă din banca a doua îmi povesti apoi istoria trădării lui Iuda şi a arestării lui Iisus, dar cu mici pauze la fiecare frază şi cu câte un dureros oftat.

— O doare sufletul, — îmi zisei, — strângându-mi buzele şi trezindu-mă, că oftez şi eu.

Alte două fetiţe au purtat pe Iisus pe la Hanan şi pe la Caiafa, cu aceeaş durere a sufletului. Apoi, a venit rândul meu. Le-am dus în curtea lui Pilat, iar după rostirea nemiloasei sentinţei porniţi, cu ele împreună, către Golgotha. In cursul desbaterii marelui proces le-am văzut odată zâmbind. Când Claudia Procula a intervenit în favoarea acuzatului, ochişorii lor străluceau, ca nişte făclii aprinse. Acum însă, mă urmau triste, mişcându-şi din vreme în vreme umărul drept. Aveam impresia, că vreau să încerce: ar putea ele să poarte povara crucii?

De-odată simţii, că eu sunt departe de posomorâtul convoiu. Am rămas undeva, departe, împreună cu Petru şi cu ceilalţi apostoli. Abia din tabăra lor mă uitam şi eu la convoiul, ce înainta spre vârful Golgothei. Crucea o ducea acum alt om, iar pe cel osândit la moarte nici nu-l vedeam. Auzeam numai glasul lui:

— Fetele Ierusalimului, nu plângeţi...

— Ah! bunele şi — „relele" — mele şcolăriţe, unde sunteţi? — oftai, ca trezit dintr'un vis.

Erau între fetele Ierusalimului, îşi smulgeau părul, plângeau şi se tânguiau...

Când a sunat de recreaţie, am ieşit repede, luând-o către cancelaria şcoalei. Cu Petru şi cu ceilalţi apostoli împreună m'am depărtat de tristul convoiu. Fetiţele mele din clasa a doua rămăseseră între fetele Ierusalimului, iar în ochişorii lor răsăreau stropi din sângele sufletului...

●

Ora următoare o aveam în clasa a treia, iar aici intrai fără nici o grijă, pentrucă trebuia să fie altă lecţie: despre faptele cele bune. Aruncând însă fetiţelor reglementara privire, rămăsei înmărmurit. Erau triste şi ele, la fel cu cele din clasa a doua.

— Vor fi avut, poate, oră de matematică, îmi zisei, păstrându-mi un zâmbet şi spunându-le apoi o poveste veselă.

— Râdeţi! — le spuneau ochii mei. — Râdeţi, aşa cum râdeaţi altă dată...

Ele însă, nu râdeau. Vorbind în numele clasei întregi, o „broscuţă" blondă din banca primă îşi împreună mâinile şi îmi zise:

— Mă rog, să ne spună şi nouă domnul părinte ceeace a spus clasei a doua...

— Nu se poate, — îi tăiai vorba. — Voi aveţi acum altă lecţie...

Mă apucai să le înşir faptele cele bune: săturarea celor flămânzi, îmbrăcarea celor goi, cercetarea bolnavilor şi celelalte. In ochişorii lor însă citeam cea mai profundă nemulţumire.

— Lasă-le la naiba! îmi spuneau sclipirile acestor ochişori. Nu vezi, că ne doare sufletul? Du-ne şi pe noi în curtea lui Pilat, apoi pe muntele Golgotha, aşa, cum ai dus pe cele din clasa a doua... Să plângem şi noi...

Insfârşit, le împlinii dorinţa. Le-am dus în curtea lui Pilat, apoi am plecat cu ele spre Golgotha, făcând supreme sforţări, ca să nu mă despart de ele. Şi vedeţi, cine ştie ce putere nevăzută mă împingea mereu în tabăra lui Petru şi a tovarăşilor săi. Intre fetele Ierusalimului erau numai ele, stropi din sângele sufletului isvorau numai în ochişorii lor. Aceşti ochişori îmi spuneau tristul adevăr:

— E totul zadarnic! Ori câte sforţări ai face, tu nu poţi să vii cu noi. Eşti bărbat şi prin urmare, nu poţi decât să rămâi la o anumită depărtare de Golgotha, între apostolii cei laşi... Ori, să urci dealul, dar amestecat între sălbatecii, cari strigă: Răstigniţi-l! Răstigniţi-l! In faţa dureri numai femeia poate să fie eroină. Numai un suflet de femeie poate să sângereze...

Când a sunt de recreaţie, mi-am încrucişat mâinile pe piept, zicându-le:

— Vedeţi, v'am împlinit dorinţa...

Probabil, ele nici nu m'au auzit. Erau pe vârful dealului şi vărsând şiroaie de lacrimi priveau pe cel răstignit între doi tâlhari...

●

Zilele se vor scurge cu grăbire şi va veni mult dorita vacanţă de Paşti. In noaptea cea sfântă, cu câte o lumânare în mână, ele vor aştepta fermecătoarea clipă a înveselitorului cântec: Hristos a înviat! Ochişorii lor o să fie atunci ca nişte stele strălucitoare. Cu indescriptibila bucurie întipărită pe obrăjorii lor, o să murmure:

— Am văzut pe Domnul! Vidimus Dominum!

Va fi o bucurie scumpă plătită, cu sânge isvorât din suflet...

Pagina Transilvaniei

Cronica dramatică

Cluj

de OLIMPIU BOITOŞ

„GARDEN-PARTY" de MARGARETA MILLER-VERGHY

In seria pieselor originale, Teatrul Naţional din Cluj a reprezentat în una din săptămânile trecute piesa d-rei Margareta Miller-Verghy, *Garden-Party*.

Construită pe tema ideii de sacrificiu, piesa pare menită să ilustreze triumful unei atitudini morale asupra uşurinţei şi a incorectitudinii. Greşala piesei constă în acest caracter demonstrativ etic al ei. Idealismul autoarei a voit să ne ofere spectacolul reconfortant al unei tării sufleteşti, întrupată în Lola, care-şi înăbuşe iubirea din recunoştinţă faţă de ocrotitorii ei, e gata să-şi sacrifice viaţa pentru a consfinţi renunţarea, iar la urmă părăseşte această casă, adevăratul ei cămin, spre a salva în felul acesta fericirea aceloraşi ocrotitori ce au îndatorat-o. Lola profesează datoria şi o practică până la urmă. Interesul faţă de acţiunea piesei scade însă din cauza prea multelor încercări la cari este supus sentimentul ei de datorie. Piesa pare construită în două etape şi aşa apare pe întâiul plan preocuparea etică în dauna unităţii şi a virtuţii ei artistice.

Totuşi, nu s'ar putea spune că autoarea este lipsită de înţelegerea dreaptă a vieţii, de o viziune în care existenţa omului se integrează cu diferitele ei aspecte. Piesa *Garden-Party* rămâne însă produsul conştient al unei anumite structuri sufleteşti, care are preferinţe pentru atitudinile eroice din viaţă şi pentru frumuseţea lor etică.

Tot o însuşire pozitivă a piesei socotim şi structura ei delicată, în aparenţă schiţată, în fond însă voit ţinută pe o linie moderată, cu evitarea patetismului şi a violenţei. Eroismul nu este totdeauna sgomotos şi el poate fi practicat şi în resemnare.

Garden-Party a fost intepretată de d-na Maria Cupcea în rolul Lolei, pe care l-a conceput mai mult romantic decât în sensul eroismului resemnat, de d-na Jenny Moruzan (Maria), d-nii Ion Tâlvan (Barbu) şi Sandu Rădulescu (Lionel).

Decorul, un interior modern aranjat cu mult gust.

Director de scenă d. I. Tâlvan.

„NEROADA" de H. R. LENORMAND.

In săptămâna următoare, împreună cu o reluare, Naţionalul din Cluj a reprezentat o piesă într'un act a lui Lenormand, *Neroada* (l'Innocente).

Titlul românesc al piesei nu are nici o legătură cu originalul, după cum se poate constata uşor. De fapt, fetiţa care este eroina piesei suferă de o infirmitate cerebrală şi din acest punct de vedere poate că titlul nu este nepotrivit. Autorul însă nu pe această infirmitate a voit să pună accentul, ci pe clipa unică din viaţa fetiţei când puterea unui sentiment îi luminează mintea şi o ajută să nu mai comită păcatul la care a fost îndemnată. In clipa aceea de nevinovăţie, care înalţă această fiinţă abrutizată, stă tot sensul piesei şi toată frumuseţea ei.

Dacă titlul a împiedicat pe spectatori să se apropie de acest sens intim, nici interpretarea nu i-a ajutat la o înţelegere deplină, de oarece nici interpretarea nu a scos în relief, propriu zis nu a exprimat deloc, acel moment suprem al acţiunii şi în felul acesta piesa n'a putut fi apreciată, iar autorul a fost denaturat.

Spectacolul a fost conceput în mod naturalist, cu toată grija penru detaliile pitoreşti. Astfel, în peisajul alpin înfăţişat, a fost montată pe scenă o schemă de cascadă, care a preocupat şi a distrat foarte mult pe spectatori, în mod păgubitor pentru interesul dramatic. Sunt cazuri când un element fizic, din natură, are o importanţă funcţională în structura unei piese, cum e ploaia în piesa cu acelaşi nume a lui S. Maugham. Reproducerea acestui element devine atunci o necesitate. In cazul de faţă însă cascada nu este decât locul geografic în care a fost plănuit să se înfăptuiască omorul şi nimic mai mult. Ar fi fost deajuns deci ca un sgomot îndepărtat să ne spună că în apropiere se află o cascadă, despre care se vorbeşte în piesă.

Pitoresc a rămas şi personajul principal până la urmă, personaj interpretat de d-na Nunuţa Hodoş. Dar autorul l-a voit pe acest personaj purtător al unei îngereşti nevinovăţii, care înfrânge gândul rău şi păcatul reprezentat de egoismul şi materialismul cras al celor doi ţărani. Iar sfinţenia aceasta se manifestă atunci când sentimentul iubirii încolţeşte în sufletul rătăcit al fetiţei. O taină se petrece în sufletul acesta şi o a doua taină se petrece pe urmă în lume, scăpând cu viaţă un copil condamnat de părinţii lui vitregi.

Aceste elemente trebuiau să fie transmise spectatorilor, căci pentru pitoresc exterior se găsesc atâţia autori mai potriviţi decât Lenormand.

De altfel, d-na N. Hodoş, pentru concepţia d-sale, a lucrat cu tehnică, o tehnică aplicată mai mult la glas, pe care a susţinut-o până la urmă. N'a fost lipsită nici de sentiment, dar credem că însăşi concepţia a fost greşită.

Dintre ceilalţi interpreţi reţinem pe d-na M. Cupcea, care a interpretat, ajutată şi de expresia adevărată a figurii, ferocitatea femeii care concepe păcatul omorului, pe d-nii D. Constantinescu şi I. Fărăianu, două tipuri veridice.

Direcţia de scenă a avut-o d. Şt. Braborescu.

Sunt frate bun

Sunt frate bun cu tot ce mă 'nconjoară,
Melcilor le-ajut să-şi poarte casa,
Furnicilor le duc sacii la moară,
Şi 'nvăţ paianjenii să-şi ţese plasa.

Cresc un pui orfan de paparudă
Şi fluturilor le 'mpletesc antene,
Albinelor când nu mai pot de trudă
Picuri grei de somn le-atârn de gene.

Descâlcesc razele de soare
Când se 'ncurcă 'n stufăriş de baltă,
Impac jivinele sfâşietoare
Să ducă viaţă bună laolaltă.

Port în buzunare licurici
Şi noaptea-i fac pierduţi prin iarba mare,
Şi trimit la nunţi de gâze mici
Un taraf de greieri cu chitare.

*) Din volumul **„Către ţara ochilor mei"**.

EMIL ZEGREANU

Avânt de ghiocel

Avânt de ghiocel
în ochi ca de noptică
şi pas de funigel.

A plecat
pe tremurat
de adiere,
Ca în cumplit de codru
Piticului
să-i ducă mângâiere.

Cântecel
de gândăcel,
Iarbă mică
şoptitoare,
Surâs
înmugurit din floare

●

Adâncă jale
'n despicat de trunchi.

●

...Şi veacuri multe-au hodinit
de-atunci.
Erau voinicii
desemnaţi din stânci
dar se luptau cu gândul.
Şi la 'ntrebări
de Cosânzeană-vrăjitoare,
Ei aduceau răspuns
tăiat cu soare.
Şi de ghiceau,
Ei împleteau
cunună
Din draga lor
şi flori de lună.

Feţi Frumoşi,
Zâne,
Pitici
şi Smei-Paralei
erau aşa minunăţii
încât pământul nu i-a mai răbdat

Atunci au plecat
pe cărări
ruginite şi rele,
şi s'au făcut stele.

Şi au uitat
ne alinat,
Cu barba rumegată
de carii
Intr'un miez
de lemn câinesc,
pe Statu-Palmă-Barbă-Cot,
odor dumnezeiesc.

De aceea
el a plecat
pe tremurat
de adiere,
Ca în cumplit de codru
Piticului
să-i ducă mângâiere.

Şi-a alintat
inelul fermecat.
Lemnul împietrit
a oftat,
a căscat.

Piticul
a încălecat
pe buzdugan de smeu
trimis din stele,
Şi a 'nflorit
până la ele.
S'a 'ntors acasă cu avânt de ghiocel
în ochi ca de noptică
şi pas de funigel.

●

Inchinare primăverii
în suflet
de voiniceu.

MICHAELA PAPILIAN

CRONICA DRAMATICA

Bucureşti

STUDIO TEATRUL NAŢIONAL: „ACOLO, DEPARTE..." roman dramatic în 10 tablouri de Mircea Ştefănescu. Regia: Ion Şahighian. Decoruri: Ion Anestin.

Continuându-şi evoluţia artistică ascendentă, teatrul d-lui Mircea Ştefănescu ne aduce şi de astă dată o atmosferă calmă, de înălţare şi reculegere.

„Acolo, departe..." nu a fost un spectacol la care entuziasmul publicului să fie exaltat de momente puternice şi de scene tari, fie ele comice sau dramatice, dar a fost un spectacol care s'a imprimat insinuant în sufletul fiecăruia, germinând acolo în mii de gânduri.

Piesa d-lui M. Ştefănescu este mai puţin o piesă de teatru şi mai mult un roman dramatizat adaptat exigenţelor scenei. Dealtfel şi titlul e o sugestie în acest sens. Avem de-aface cu o succesiune de tablouri legate prin firul călăuzitor al concepţiei autorului şi nu prin dinamica desfăşurării subiectului, — tablouri-momente, clipe din viaţa unor eroi, cari desigur au trăit intens în închipuirea autorului dramatic.

Un alt orizont, iluzia, dorinţa unei schimbări, veşnica dorinţă a omului, tendinţa de a se duce în altă parte, unde viaţa ar fi altfel, mai frumoasă poate, unde s'ar putea face mai preţuit.

Un tânăr romancier, îndemnat de dorul schimbării, pleacă din fundul unui orăşel argeşan, în Capitală şi apoi, rupându-se de Bucureşti se duce la Paris, sacrificând fericirea tatălui său, banii acestuia strânşi prin vânzarea până şi a casei părinteşti, sacrificând iubirea sinceră şi curată a unei tinere copile, sacri-

Marietta Deculescu

ficând orice, numai din dorinţa de a găsi, **acolo, departe,** un scop, un ideal.

Viaţa-l înfrânge curând şi iată-l ajuns figurant la un studio cinematografic, mizerabil, pierdut, disprețuit de toţi. Dar tocmai când, cuprins de disperare şi dornic să se întoarcă din nou **acolo, departe,** în ţara lui, pe malul Argeşului natal, află că a devenit celebru, ca autor al unui roman, pe care un editor îl publicase fără ştirea lui.

Ajuns însfârşit la glorie, după atâtea suferinţi, primul lucru pe care-l face este să se întoarcă în ţară, la tatăl lui, la iubita lui Ioana, cărora le scrisese totdeauna minciuni, pentru a nu le sfărâma speranţele.

Dar, prea târziu, fiindcă aceştia, nu mai erau.

Tatăl murise în timp ce i se citeau primele rânduri din cartea fiului; Ioana se omorâse, părându-i-se că înţelege, din sfârşitul romanului, sfârşitul dragostei sale.

Iar tânărul erou, în culmea gloriei dar zdrobit de durere, îşi dăseama că este un înstrăinat, că şi aci, unde după atâtea peregrinări a dorit arzător să revină, este un străin, că oriunde va fi un străin, că nicăeri nu mai poate găsi înseninare sufletului fiindcă atât de mult a umblat după o himeră **acolo, departe,** încât şi-a cheltuit toată puterea lui de a mai crede în fericire, ca să mai poată fi cu adevărat fericit.

In puţine cuvinte, iată care e tema adâncă a piesei d-lui Mircea Ştefănescu.

O temă cu adânci rezonanţe sufleteşti, prilejuind conflicte interioare, o temă care, amintind atmosfera teatrului lui Lenormand, te cuprinde şi te înalţă sufleteşte, smulgându-te din lumea reală.

D. Critico, în rolul principal, a nuanţat fin şi precis, firea idealistă şi timiditatea romancierului, care se oţeleşte încetul cu încetul în aspra luptă a vieţii, apărând la sfârşit un om maturizat, sigur de sine, dar înfrânt iremediabil.

D. Antoniu a creat un admirabil personagiu de bătrân, şi în anumite scene se poate socoti mândru de creaţia domniei-sale.

Intr'un rol asemănător, d. Marius a secondat cu multă inteligenţă pe d. Antoniu.

D-nii Bălţăteanu şi Ion Manu, în roluri de rataţi au realizat două ti-

Al. Critico

puri caracteristice, minunat de expresive.

Dintre rolurile femenine, mai puţin importante, cel mai interesant a revenit d-rei Marietta Deculescu, care a fost plină de farmec şi de frăgezime, — imagine ideală a eroinei al cărei rol îl juca.

In restul interpretării d-ra Dina Mihalcea, d-nii Balaban şi Amigdalis s'au menţinut în nota justă.

Regia d-lui Sahighian bună în general, cu excepţia unei scene nepotrivite cu atmosfera piesei. Anume, ultimul tablou al actului I, prea pirandellian, pentru o piesă ca **Acolo, departe....** Pentru rest, nu avem să-i aducem decât laude.

Decorurile merită toată atenţia. Sunt iscălite de Ion Anestin.

VICTOR POPESCU

Iaşi

TEATRUL NAŢIONAL: „ALLEGRO MA NON TROPPO", comedie în 3 acte de ION MINULESCU

Fără a marca un succes excepţional, comedia d-lui Minulescu reprezentată pe scena teatrului Naţional din Iaşi, a însemnat o experimentare destul de bizară.

Este un loc comun faptul că actorii sunt specializaţi potrivit temperamentelor lor, adoptând un anumit gen, o manieră corespunzătoare şi adecvată cu însuşirile efective ce le posedă.

Un regisor, în sensul activ al cuvântului trebue şi este obligat să ţină seama de acest fapt.

In distribuţia acestui spectacol am observat cu surpriză că un actor de prima mână, d. Tudor Călin este deţinătorul unui rol într'o piesă specificată „comedie", recunoscut fiind de toţi faptul că d. Călin este un axcelent actor de dramă şi tragedie.

Piesa d-lui Minulescu prezintă interesul de a modela cu sarcasm şi ironie, caracterele unei părţi din societatea noastră modernă cu toată ipocrizia şi masca ei.

A scoate dintr'un adulter — unde încornoratul îşi mână cu o candoare adorabilă soţia în braţele „prietenului", autor dramatic, — efectele unei satisfacţii public organizată, unde simpatiile se îndreaptă total către „amic" şi nu către înşelat, este desigur un merit remarcabil al comediei.

Fără prea mult relief, personagiile îşi conduc paşii prin cele 3 acte, mânaţi de prejudecăţi, ambiţii şi adesea de prostie.

D. Minulescu spune comediei sale *„Allegro ma non troppo"*, alegându-şi efectul culminant (puţin cam forţat) în scena când omul vede cu ochii că e înşelat de soţie şi amantul ei, vrea să-i omoare, dar nu poate, triumfând pehlivănia „intelectuală" a celuilalt, care mimează o farsă „literară", cu scopul de a-i demonstra că totul trebue să decurgă în ritmul „allegro, ma non troppo.

Conştiincioşii actori: Ştefan Ciobotăraşu, Margareta Baciu şi George Popovici şi-au îndeplinit onorabil misiunea, nemai vorbind de d. Tudor Călin: contrar aşteptărilor noastre, care-l vedeau compromis pe acel admirabl interpret a lui Hamlet, într' comedie, a dovedit că prin tact şi stăpânire poate trece şi un asemenea gratuit examen.

MIRCEA I. ZAHARIA

Cinematografele

SCALA: „BESTIA UMANĂ"

E, în orice caz, o încercare riscată de a realiza pe ecran o operă literară care pare a nu avea nimic comun cu cinematograful. Diferitele stări sufleteşti prin cari trece omul care a moştenit în sânge păcatele strămoşilor sunt foarte greu de redat pe ecran, astfel ca ele să pară naturale, neexagerate.

Jean Renoir a arătat de aceea multă pricepere în ale cinematografului reuşind să realizeze o operă remarcabilă inspirată după lucrarea lui Zola.

Meritul lui Jean Renoir apare şi mai mare, odată ce alte opere literare, superioare şi, în acelaş timp, părând să aibă mai multe afinităţi cu cinematograful, au stat la baza unor filme cu totul nereuşite.

Artificiul de care s'a folosit, de astă dată, regisorul pentru a realiza un bun film, a fost motivarea în afară de a eredităţii, pe care a dat-o actelor eroilor săi. Cei mai mulţi eroi ai filmului sunt nişte anormali, cari, dacă ar trăi liniştiţi, departe de sbuciumul oraşelor şi-ar putea îndrepta defectele, s'ar putea calma. Dar ei sunt puşi să trăiască în gări, în locomotive, sclavi ai trenurilor sgomotoase şi, mereu grăbite. Ritmul regulat al unei locomotive în mers, pare a se fi ascuns în tâmplele eroilor, măcinându-le, nu atât prin puterea, cât prin uniformitatea lui.

Mereu, par'că aştepţi ca vreunul dintre eroi să izbucnească, la fel cum locomotiva scoate, din când în când, câte un strigăt lung şi sfâşietor, pentru ca apoi să intre în noaptea aparentă a tunelelor.

Pentru a realiza cât mai bine filmul său, Jean Renoir a recurs la ajutorul lui Jean Gabin şi al Simonei Simon.

Dacă Jean Gabin pare cel mai potrivit, prin jocul său care trădează o fire mereu sbuciumată, ascunsă sub o înfăţişare calmă, părea cel mai potrivit, pentru a interpreta rolul din Bestia umană, Simone Simon, însă, ar putea pare nepotrivită pentru rolul ei, ce or ce o cunosc din „Lac aux dames".

Ea, totuşi, s'a arătat o actriţă inteligentă, adăugând naivităţei lui Puck, anumite gesturi, necunoscute la ea, care trădează starea anormală a eroinii. Pentru aceasta, i-a folosit şi feminitatea ei, pe care a dovedit-o şi în alte roluri. Ledoux a fost minunat în rolul soţului iar Jean Renoir, însuşi, a apărut într'un rol episodic.

Se găseşte în acest film o scenă, care surprinde tocmai prin felul cum a văzut-o Renoir, asupra căreia vom reveni, spaţiul scurt împiedecându-ne de a insista azi.

Specificăm doar că e vorba de scena omorîrei Simonei Simon.

ARO: „S. O S. TANGER"

Se deosebeşte acest ultim film francez, într'atât de obişnuitele pelicule de acelaş gen, încât suntem tentaţi să-l punem în fruntea filmelor franceze, în care este tratată camaraderia, apropiindu-l mult de filmele americane, asupra cărora tronează neuitatul „Bengali".

Regisorul filmului trebue felicitat mai întâiu pentru uşurinţa cu care a renunţat la orice preocupare politică, preferând să pună pe planul întâiu camaraderia, în cel mai înalt înţeles al cuvântului.

Apare atât de frumoasă prietenia dintre cei trei ofiţeri cari, în cazul unui război, ar deveni inamici, încât, suntem dispuşi să trecem cu vederea micile exagerări ale filmului.

Ce trei oameni, adunaţi în jurul copilului unuia dintre ei, iau în ochii spectatorului, proporţii mari, devenind la un moment dat simbolul prieteniei. Filmul e interpretat inteligent de Pierre Fresnay şi alţi doui actori pe cari regisorul a avut inteligenţa să-i aleagă de naţii diferite, astfel ca germanul să vorbească cu accentul ţărei lui, iar englezul cu accent englezesc. Amuzante sunt scenele care urmează bătăii dintre marinari, precum şi scena mesei la care ia parte şi copilul. Impresionant e jocul lui Ledoux, care aduce mult cu asul filmului englez, Charles Laughton.

RELUARI

Femina: Olimpiada. Un film care merită să fie văzut pentru sănătatea pe care o emană.

Carlton: Citadela. Un film superior, în care doar sfârşitul face notă discordantă.

Regal: Retour à l'aube. Un film francez ratat.

TRAIAN LALESCU

Cronica universitară

In seminarul de „Istoria literaturii române vechi", de sub conducerea d-lui profesor N. Cartojan, s'a vorbit în şedinţa de Sâmbătă, despre legenda populară intitulată „Coborîrea Maicii Domnului la iad".

A citit o lucrare d-şoara Speranţa Munteanu.

Copiată în „Codex Sturdzanus", de Popa Grigore din Măhaciu şi publicată de B. P. Haşdeu în „Cuvinte din bătrâni" (II), legenda apocaliptică discutată a circulat în redacţiuni diferite, în marile masse ale poporului. Interesul ce i s'a arătat exte explicabil. Viaţa viitoare, cu încoronarea strădaniilor celor buni, dar mai ales cu pedepsirea groaznică a celor păcătoşi, a preocupat toate popoarele, din antichitatea clasică (Ulysse şi Enea în infern), prin Evul mediu, până astăzi.

Spre deosebire de alte texte vechi, „Coborîrea Maicii Domnului la iad" este scrisă într'un grai simplu, povestirea decurgând vioaie, ceea ce şi explică larga ei circulaţie. Foarte frumos este salutul îngerului, care o conduce pe Sfânta Maria în iad:

„Bucură-tia, cinstita lumiei! bucură-tia, viaţa fiului! bucură-tia, că ia porînca svântului duh! bucură-tia, tăria ceriului şi ceriul să închină ţie!"

Maica Domnului îi răspunde în acelaşi ton de litanie şi îngerul o conduce în cele patru părţi ale iadului, arătîndu-i muncile la care sânt supuşi cei ce au păcătuit. Descrierea acestor munci este foarte sugestivă şi pasagiile în care se vorbeşte despre cei cu limba legată în pară de foc, mâncaţi de fiare cu trei capete, de cei spânzuraţi şi roşi de viermi neadormiţi, de cei cufundaţi în râuri de foc, au făcut, desigur, să tresară înfioraţi pe lectorii ce sloveneau cu evlavie.

Maica Domnului, simbolul milei, mişcată de chinurile văzute, se duce în cer şi îngenunchie în faţa fiului ei, rugându-L să-i ierte pe cei pedepsiţi. Este, într'adevăr, impresionantă scena aceasta, în care, înconjurată de serafimi şi heruvimi, de arhanghelii Mihail şi Gavril, Fecioara se roagă în faţa tronului ceresc.

Hasdeu susţinea că legenda aceasta este de origină bogomilică. Sânt, însă, în text, o mulţime de amănunte cu totul contradictorii, şi care fac discutabilă această doctrină. (v. N. Cartojan, „Cărţile populare", I).

Contribuţii interesante aduce în seminar d-şoara Mariana Drăgălău, care, studiind paralel textul din „Codex Sturdzanus cu cel grecesc vechi al lui Destumis, observă că deosebirile dintre aceste două versiuni sânt foarte mici, în orice caz, cu mult mai mici decât între acelaşi text românesc şi versiunea slavă, după care s'a susţinut până acum că s'a făcut traducerea.

Două ipoteze se pot face: s'ar putea ca legenda să fi fost tradusă după un text grecesc (lucru care, deşi într'o epocă anterioară influenţei greceşti, este cu putinţă, cunoscute fiind legăturile noastre cu muntele Athos), dar, mai curând, se poate presupune că traducerea s'a făcut tot după un text slav, care, la rândul lui, provenea dintr'unul identic cu al lui Destumis.

O altă problemă ridicată de d-şoara Drăgălău este a influenţei exercitată de literatura populară asupra folklorului. Constatând apariţia motivului coborîrii în iad, în colinde, în basme şi în credinţele populare, d-sa se întreabă dacă este cu putinţă ca, atât cât putea fi răspândit pe vremuri în manuscrise, textul apocalipsului să influenţeze într'o aşa de mare măsură floklorul. Răspunsul pe care-l dă este negativ: Nu literatura populară a dat naştere folklorului, ci folklorul a produs-o.

Dl. *N. Cartojan* susţine dependenţa literaturii orale de cea scrisă. Cercetători străini, ca Anti Aarne şi A. Ahlström, au arătat, că în vremurile când tiparul nu exista, influenţa literaturii scrise este aproape inexistentă, astăzi încă foarte redusă. Folkloristul englez G. Frazer a dovedit că prin mărturii folklorice se pot lămuri anume pasagii neclare din Biblie, cea ce l-a dus la concluzia că Biblia este în dependenţă de folklor, nu folklorul de Biblie. Tocmai larga răspundere a unui motiv în folklor este dovada existenţei lui anterioare apariţiei lui în scris.

Când un I. Meier, în „Volksliedstudien" aduce dovezi destul de serioase în sprijinul celeilalte ipoteze, trebuie să se aibă în vedere şi faptul, că situaţia la noi a fost alta decât aceea a popoarelor de veche cultură din Occident.

ION ROMAN

OAMENI ŞI ANIMALE

(Urmare din pag. 1-a)

substanţa ei, ci trăită cu aceiaşi intensitate ca şi viaţa oamenilor. N'ar fi de prisos să spunem că omul a sălbătăcit natura, a distrus animalele, răspândind groaza şi durerea acolo unde pătrundea o undă de armonie şi de îmbelşugată convieţuire.

Când distrugerile şi ororile au deschis perspectiva pustiirii, când natura s'a sălbăticit şi omul s'a văzut ameninţat de o crâncenă singurătate, de un primitivism barbar, s'a ivit totuş o schimbare. O literatură bogată, iscodită de o crudă remuşcare, — nu mai puţin pornită dintr'un sentiment de teamă faţă de civilizaţia tentaculară şi materialistă a burgurilor, a deschis calea cunoaşterii naturei. Le credem cunoscute cărţile lui André Demaison, sau cel puţin tot atât de cunoscute ca şi acelea ale lui Charles Silvestre. Mai de curând, sub conducerea lui Albert Constant a apărut o „Anthologie des bêtes", de unde se vede că un I. O. Curwood, Jacques Delamain, Rudyard Kipling, Maurice Constantin-Weyer Georges Duhamel, pentru a nu cita decât pe ce mai cunoscuţi, alăturea de mulţi alţi, au umanizat natura, şi au deschis lumea animalelor cu un sentiment de patetică înţelegere.

Jean Rostand domesticise o broască, o ţinea într'un mic acvariu şi o purta cu el pretutindeni, la conferinţe sau în vizitele din societate: un prieten devotat şi înţelept, o dragoste care ar părea ciudată pentru oamenii de rând sau pentru bibliomanii îngâmfaţi în înţelepciunea abstractă a cărţilor. D-na Colette a scris acele „Sept Dialogues des Bêtes", povestind cu mult umor viaţa lui Toby-Chien şi a pisicei Kiki-la-Doucette. Pentru cine vrea să cunoască viaţa oamenilor şi a animalelor, ar fi de mare folos să citească romanul lui Jack London „Croc-Blanc", şi nu cu mai puţin interes „Cartea dela San-Michele" a lui Axel Munthe. Sunt întâmplări care nu s'au mai povestit, de o caldă emotivitate, de o umană înţelegere dincolo de orice fantezie plăsmuită de dorinţa de a scrie pur şi simplu o carte. Sunt întâmplări trăite şi sufletul omului pare că a descoperit sufletul animalelor, dând relief unei vieţi dramatice. Una dintre cele mai bune bucăţi din literatura universală, care ne-a fermecat clipele de lectură din anii tinereţii este fără îndoială povestirea lui Jack London „Construire un feu" din volumul „La perte écarlate" (trad. fran.). Atavismul ancestral obişnueşte câinele cu frigul polar de 107 grade sub zero, în faţa căruia omul se află aproape dezarmat. Dar între câine şi om, pelerini în gheţurile peninsulei Alaska, în povestirea lui Jack London se petrece o dramă, cu toate înţelesurile instinctive, cu acea străfulgerare misterioasă a privirei de groază care face să se transmită gândurile. „Prin simplitatea mijloacelor folosite, prin sobrietatea stilului, desprins de orice împodobire găunoasă, această operă merită cu adevărat epitetul de clasică", spun traducătorii Paul Gruyer şi Louis Postif, şi nu am rămas de loc surprins aflând că această povestire este nelipsită din cărţile didactice.

Să nu se creadă însă, că noi în aceste consideraţiuni prea succinte pentru a cuprinde un capitol destul de mare, facem o deosebire între literatură şi biologie. Dimpotrivă, căutăm să restabilim o legătură între două domenii care nu se exclud. Un alt fapt doveditor ni-l procură d. prof. Ion Simionescu cu opera d-sale publicată de curând, „Fauna României". Călătorul neobosit, cercetătorul pasionat al naturei, nu descrie ştiinţific viaţa animalelor, ci o povesteşte literar şi de multe ori poetic, cu o înţelegere vrednică de sufletul unui om care s'a străduit să pătrundă tainele biologiei. Ce ar fi dacă am spune că în cărţile noastre trăeşte uneori un minuscul scorpion, la chip şi înfăţişare cu cel din jud. Buzău; că termitele la Chişinău au ros tâmplăria unei case care apoi s'a prăbuşit; că Vidra mâncătoare de peşti se domesticeşte şi ajunge tot atât de blândă ca şi câinele, şi multe altele asemenea? Acestea nu sunt curiozităţi, nici literatură de vulgarizare, ci veşti studiate direct, cu o pătrundere ştiinţifică, şi redate apoi cetitorului într'o formă şi un stil de o puritate clasică. Am semnalat numai o carte de ştiinţă care în egală măsură poate fi şi de literatură. Am subliniat numai legătura dintre literatură şi biologie, privită sub aspectul relaţiilor dintre aer şi animale fără a pierde din vedere sublima umanizare din fabulele lui La Fontaine, sau din atâtea opere de reconfirmare a dramei din sufletul animalelor. Se poate crede oare că La Fontaine este mai puţin om de ştiinţă decât entomologul Fabre, sau Buffon mai puţin decât un Alexandre Dumas, fie el tatăl sau fiul?...

NICOLAE ROŞU

PUŢIN HUMOR

— Mă agasezi cu merele dumitale: nu vezi că suntem la friptură?

Literatură, artă, idei...

„Lumină tristă" de Traian Lalescu

Zilele acestea, a apărut, în colecția „Universul literar" volumul de versuri „Lumină tristă" de Traian Lalescu. In lirica tânără de azi, numele d-lui Traian Lalescu este de proaspătă apariție. El a fost întâlnit în paginile revistei noastre, iar confruntarea cu publicul a făcut-o la șezătorile scriitorilor tineri, organizate de revistă, unde d. Traian Lalescu a avut totdeauna un categoric succes.

Volumul „Lumină tristă" aduce o sensibilitate nouă, caldă și sinceră, și prin publicarea lui vom dărui o carte aleasă.

„Alkestis" dramă în 3 acte de Dan Botta

Am anunțat că în colecția „Universul literar", a fost angajată spre a fi tipărită drama în trei acte „Alkestis", a d-lui Dan Botta. Reprezentant în literatura de creație, al celui mai pur clasicism, d. Dan Botta este un scriitor de o înaltă cultură umanistică și de o gândire originală și amplă. Autor al volumelor „Eulalii" (poeme); Limite (studii); Comedia fantasmelor (dramă), prin Alkestis, drama pe care o tipărește colecția „Universul literar", d. Dan Botta ne dă una din cele mai adânci interpretări ale dragostei și morții, asemănătoare numai cu drama glorioasă „Tristan și Isolda".

Volumul va fi ilustrat de d. Geo Zlotescu, și va fi fără îndoială o carte strălucită ce va împodobi vitrinele în primăvara aceasta.

Dan Botta

UN STUDIU DESPRE „Speciticul național în pictură"

Doamna Olga Greceanu, al cărei frumos talent s'a făcut cunoscut și prețuit prin expozițiile de pictură din ultimii ani și prin câteva fresce grandioase, la Patriarhie, în salonul de onoare al gării regale dela Mogoșoaia, în palatul Academiei de arhitectură, etc., — făcând dovada unei desăvârșite înțelegeri pentru pictura murală decorativă, s'a manifestat, paralel cu aceste rodnice preocupări de creație artistică, și printr'o activitate literară demnă de tot interesul. După tratatul despre „Compoziția murală", publicat acum doi ani — lucrare prețioasă pentru înțelegerea picturii murale, d-na Greceanu a făcut să apară, de curând, un studiu despre „Specificul național în pictură" în care desbate problema pasionantă a exprimării specificului național în pictura românească. Contribuția autoarei în această chestiune e remarcabilă deopotrivă pentru originalitatea punctului de vedere susținut, cât și pentru inteligența critică de care d-sa face dovadă în argumentare.

Olga Greceanu

Doamna Greceanu afirmă, în esență, că ideea latinității care a jucat un rol hotărîtor la formarea statului național românesc, în veacul trecut, a avut drept consecință, în artă, părăsirea stilului sau modului de expresie pictural, potrivit mentalității și sufletului nostru colectiv, pentru a se adopta tehnica impresionistă, a picturii franceze din veacul trecut, necorespunzătoare sensibilității noastre artistice. Poporul nostru avea în pictură, o tradiție veche de vreo cinci sute de ani, ale cărei începuturi, se găsesc în influența picturii iconografice bizantine, adusă în Țările Române, de călugării atoniți, pe la 1350.

D-na Greceanu arată caracterul esențialmente religios iar nu artistic, al acestei îndepărtate influențe, care corespundea pe atunci unor nevoi sufletești imperioase ale neamului nostru. Sensibilitatea artistică românească de natură concentrată, spre deosebire de aceea franceză, de natură dispersată, și-a găsit un mod de exprimare propriu, în laconismul stilului pictural bizantin Cât era de potrivit acest stil, pe măsura sensibilității noastre, se vede nu numai în pictura bisericească, dar încă și mai izbitor, din portretele de cititori și din ilustrațiunile manuscrisului unui poem profan „Erotokrit", făcute de mâna zugravului Petrache, pe la sfârșitul veacului al optsprezecelea. Intâlnim în exemplele citate, aceleași atitudini hieratice ale personajelor, înfățișate cu un laconism caracteristic al mijloacelor de expresie și din ele se desprind caracterele statornice ale unei arte de tradiție autohtonă, artă abstractă, formală și schematică, practicată fără întrerupere, dela 1350 și până pe la 1830, când sub influența civilizației apusene și după exemplul pictorului Nicolae Grigorescu, pictura românească părăsește această tradiție, căutându-și isvoare noui de inspirație în impresionismul francez.

Un rezumat oricât de atent al tezei pe care o susține d-na Greceanu, în cartea d-sale, nu poate înlocui, firește, lectura „Specificului românesc în pictură". Cititorul edificat asupra cuprinsului cărții, din aceste câteva rânduri, s'ar lipsi astfel de satisfacția ce i-ar procura-o lectura unor pagini remarcabile prin frumusețea plastică a expresiei, adică de ceeace ce constitue tocmai unul din motivele ei de atracție.

SEZATOAREA LITERARĂ A STUDENȚILOR IN DREPT

Duminică, 19 Martie, la orele 6 d. a. se va ține în sala Dalles o șezătoare literară a scriitorilor studenți ai facultății de Drept, sub patronajul d-lui consilier regal G. G. Mironescu.

D. profesor universitar Mihai Antonescu va rosti o conferință

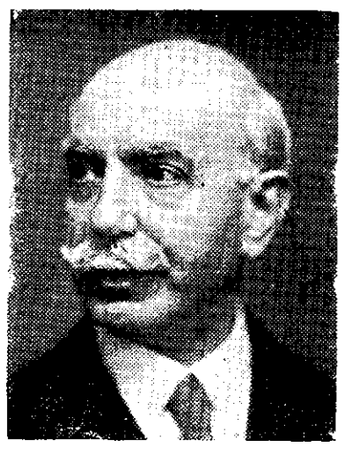

Prof. G. G. Mironescu consilier regal

având ca subiect „Definirea destinului românesc".

Vor citi apoi din operele proprii d-nii: G. Acsinteanu, Ștefan Baciu, Serafim Cadan, Nicolae Ciuceanu, Vasile Culică, Constantin Ene, Vintilă Horia, Traian Lalescu, Costin I. Murgescu, Alexandru Paleologu, Nicolae Peligrad, Victor Popescu și George Șoimu.

ENCICLOPEDIA ROMANIEI, VOL. III. ECONOMIA NAȚIONALA

In curând va apărea vol. III, din „Enciclopedia României", *vasta lucrare din care s'a publicat până acum „Statul" (vol. I) și „Țara Românească" (vol. II). Volumul III se intitulează* „Economia Națională" *și va prezenta o largă sinteză a tuturor producțiilor economice românești și a circulației lor. Lămurim totdeodată că director al „Enciclopediei României" este, începând cu acest al III-lea volum, d.* Dan Botta, *distinsul literat, una din cele mai de seamă personalități ale culturii românești actuale.*

PREMIUL „MIRON NEAGU"

In legătură cu concursul la premiul de 30.000 lei pentru roman, editura Miron Neagu face cunoscut că termenul de darea rezultatului se prelungește, comisiunea neterminându-și lucrările. S'au prezentat în total 25 manuscrise, a căror lectură n'a putut fi terminată până acum.

„CAINII", NUVELE DE MIHAIL ȘERBAN

In biblioteca „Vremea" a apărut un nou volum, intitulat *„Câinii"* datorit d-lui *Mihail Șerban.* Ultimul volum al autorului „Nunta de argint", apărut în ed. „Cugetarea" s'a bucurat de o frumoasă primire, cartea fiind în pragul ediției a doua.

Mihail Șerban

Noul volum *„Câinii"*, cuprinde trei nuvele de proporții, trei fragmente puternice de viață în care talentul autorului se desăvârșește în toată plenitudinea.

„Câinii" constitue o lectură vie și pasionantă.

Poezia vieții și a morții

In n-rul pe Martie al revistei „Gândirea", d. prof. N. I. Herescu publică articolul „Poezia vieții și a morții", în care face o frumoasă analiză a atitudinei față de viață și moarte a poetului Horațiu. Propunându-ne

N. I. Herescu

să prezentăm altă dată ideile din interesantul articol, vom cita acum pasagiul următor care dă o lumină nouă asupra clasicității.

„Dar, mai presus de toate, Horațiu este un filosof în sensul în care antichitatea înțelegea filosofia. Pe atunci, filosofia nu era, ca astăzi, preocuparea unor oameni iubind speculația abstractă și fără prea multă legătură cu viața de toate zilele. Filosofia era, în antichitate, o ocupație activă, care urmărea să dea omului un sprijin în clipele grele ale vieții. Ea semăna atunci cu ceeace, astăzi este pentru noi religia. Toți cei cari au cetit pe Tacit nu pot uita momentul impresionant când Iulius Canus mergea la supliciu, întovărășit de filosoful lui; când Livia, la moartea lui Drusus, se adresează filosofului bărbatului ei, pentru ca acesta să găsească un leac durerii mari pe care o încercase; sau când, condamnat la moarte de Nero, senatorul Paetus Thrasea își deschide vinele și fiindcă moartea venea încet, prelungind agonia, oprește lângă el pe stoicul Demetrios, ca să-l asiste în ultimele clipe. Iată deci că, la acea epocă, filosofii aveau aproape rolul preotului de astăzi; fiecare familie, fiecare personagiu important, își avea filosoful său, așa cum, astăzi, cei ce practică religia, au duhovnicul lor. Așa dar, poetul iubea filosofia pentru ceeace era activ și folositor în ea, ca pe un leac la durerea bieților oameni, morală și fizică totodată".

Literatură și tinerețe

Despre „Literatură și tinerețe" a vorbit d. Vladimir Streinu în conferința ținută la 5 Martie în sala „Teatrului Național" dela Cluj, în cadrul șezătorii „Universului literar" Ne-am exprimat părerea de rău, că din pricină că d. Streinu și-a vorbit conferința, n'am avut textul spre a-l publica. Regretul nostru este cu atât mai real, cu cât valorosul critic ne dă rareori ocazia să-l auzim vorbind, nefiind unul din obișnuiții manifestărilor de cultură, în sălile publice. Și tot ce a spus d-sa la Cluj a avut poate un farmec în plus tocmai fiindcă s'a înfățișat ca o improvizație spontană, ca o comunicare firească a adevărului, fără austeritatea potrivirilor de fraze pe hârtie. Atât de frumos a vorbit d. Vladimir Streinu despre singura și adevărata tinerețe a scriitorilor, care este creația lor neîntreruptă! Un scriitor trecut de 50 de ani, care tipărește volume și apare des în reviste este mai tânăr decât unul de 30 de ani, a cărui activitate este firavă, fără convingere! Aceasta este legea spiritului, a dăinuirii lui în eternitate. Poezia, în existența ei aboslută crește ca pădurea din valea „tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte". Manifestarea ei în lume, totdeauna face concetmitul vecinicei tinereți. Pentru creatorul adevărat, în continuă relație emotivă cu lumea, și în funcție de creștere a limbii unui popor, nu există bătrânețe. Goethe la 70 de ani nu era bătrân. Ceva din această taină de basm a întineririi prin artă, a

Vladimir Streinu

vibrat în armonii delicate, în sala „Teatrului Național" din Cluj, când a vorbit d. Vladimir Streinu.

Și în afară de încântarea transmisă ascultătorilor, s'a mai adâncit în minți dragostea statornică pentru marea poezie.

Pagina Transilvaniei

„Pagina Transilvaniei" pe care am anunțat că o vom publica, începe cu acest număr al revistei. Publicând această pagină, „Universul literar" nu face regionalism ci pleacă dela constatarea că diversitățile geografice și particularitățile istorice ale țării ne cuceresc fiecare în mod deosebit, când ne apropiem de ele și când încercăm să le cunoaștem și să le înțelegem deadreptul. Alte frumuseți ne izbesc, mediul arată altă specificitate, viața se desfășoară parcă într'un ritm nou, cu o rânduială a ei și o sensibilitate necunoscută. Acest plus, această diferență de viață, se așează în sufletul nostru ca înzestrări ce nu se pot uita, iar din statornicia lor se naște poezia și arta locurilor, a regiunilor. Nici un observator critic atent nu poate neglija faptul că manifestările de artă locale poartă pecetea specificității. Iar o revistă care dorește să răspundă rolului său, este datoare să prindă aceste manifestări, să lumineze funcția lor importantă și apoi să le armonizeze cu mișcarea artistică unitară a țării.

Aceste considerații credem că justifică pentruce „Universul literar", va publica de acum, o „PAGINĂ A TRANSILVANIEI", în ale cărei coloane va oglindi, pe cât e posibil, toate manifestările creatoare ale scriitorilor de peste munți.

Organizarea și îndrumarea acestei pagini se face sub directa îngrijire a d-lui Victor Papilian, distinsul literat, directorul Teatrului Național din Cluj, unul din cei mai de seamă scriitori români contemporani. In „Pagina Transilvaniei" se vor publica: nuvele, poezii, cronici, articole, informații, referindu-se toate la viața și activitatea artistică locală. Manuscrisele se trimet direct d-lui Victor Papilian, (str. Stroescu 18, Cluj), dela care se cer informații.

Cercuri în apă, roman de Ion Biberi

In colecția „Universul literar" va apărea în curând romanul **„Cercuri în apă"**, de Ion Biberi. Autorul este cunoscut și apreciat de marele public. In urma premiului „Eforia - Tekirghiol", de 25 mii lei, obținut acum câțiva ani pentru romanul „Proces" și deasemeni în urma volumului „Oameni în ceață", d. Ion Biberi s'a impus ca unul din scriitorii de valoare ai generației tinere. Romanul „Cercuri în apă", pe care îl editează colecția „Universul literar", reprezintă una din cele mai prețioase creații ale autorului. Cartea cuprinde zugrăvirea caracterului interesant al unui erou, care evoluiază în mediul particular al provinciei. „Cercuri în apă" va fi un sigur succes literar.

INSTITUTUL DE STUDII LATINE

Programul „Institutului de studii latine", de sub conducerea d-lui prof. *N. I. Herescu,* se va desfășura amplu în această primăvară, în ce privește activitatea tipăriturilor.

Se vor publica următoarele opere:

Colecția de traduceri: Euripide, *Troenele,* trad. de Dan Botta; Apuleius, *Măgarul de aur,* trad. de Liviu Rebreanu și Constantin Fântâneru.

Colecția științifică: Recherches sur le curte impériale, de *Pippidi.* Etudes de philologie juridique, de *V. Al. Georgescu.*

Colecția pedagogică: Sintaxa latină, de *N. I. Herescu.*

Colecția de texte savante: Cicero, Arateele, de *V. Buescu.*

EDITURA „ALCALAY"

In editura „Alcalay" vor apărea în curând, următoarele cărți: *Pământ viu,* roman de Sabin Velican; *Bogdana,* roman de Ioana Postelnicu; *Grădina lui Dumnezeu,* roman de Mihail Șerban; *Jar,* de Liviu Rebreanu, ediție nouă.

PREMIUL CITITORILOR

Premiul cititorilor acordat de revista „Universul literar" pentru cea mai bună analiză critică a personagiilor Iki Iankăl și Moișe Dinerman din romanele „Fundacul Varlamului" de Ionel Teodoreanu și „Doua Chemări" de Octav Dessila, se va decerna la 1 Aprilie a. c.

Modalitățile le vom anunța în n-rul viitor al revistei.

CONFERINȚE

Mâine, Duminică, 19 Martie, a. c. d. *N. I. Herescu,* profesor de limba latină la facultatea de litere din Capitală, va ține o conferință în sala „Ateneului român", despre *„Necesitatea clasicismului.* In cadrul acestei conferințe, distinsul cărturar va face o seamă de importante „Considerații asupra vremii de azi", încât problema clasicismului va fi tratată într'un înțeles nou, după nevoile sufletești moderne.

„CETAȚILE INECATE" de AL. RAICU

Poetul Alexandru Raicu, al cărui volum „Hronic" apărut în Colecția „Universul Literar", s'a bucurat de un deplin succes de public și critică, va scoate în curând o nouă carte de versuri intitulată sugestiv: **„Cetățile înecate".**

Al. Raicu

Este vorba de un lung poem, compus din 25 de poezii, tratând o temă cu totul originală, de basm. Cartea va apare la începutul lunei viitoare și va fi prefațată de d. prof. universitar N. Cartojan.

Poșta redacției

Primim la Redacție:

Domnule Director,

Subsemantul Gogu Trandafir, prim secretar de redacție la marele ziar hebdomadar *„Opinia -Tirchileștilor"* am onoarea a protestacu indignare împotriva felului cum înțelegeți să polemizați într'o chestie de cea mai mare însemnătate cu revista Jurnalul literar de sub conducerea competentă a d-lui profesor Călinescu.

Nu ascunzând slăbiciunile noastre de ochii streinătății vom reuși să le reparăm. Nu, de o mie de ori nu! Să știe asta și d. Brătescu-Voinești și d-voastră ăștia care vă agitați pentru ascunderea păcatelor noastre.

Literatura e internațională, e, ca să zic așa, cosmopolită. Ce-are Ungurii și servitoarele Unguroaice cu numărul cititorilor români. Las să citească ei. Ce noi nu citim? Să vii mneata să vezi la mine, care să chiamă că sânt om sărac, să vezi ce bibliotecă am. E! După puteri. Am toată colecția romanelor captivante și a celor 15 lei. Când pot mai iau și câte o carte de literatură mai înaltă ca Al doilea amant al d-nei Chatterley unde, să recunoașteți, se pune o problemă adânc omenească, Cartea nunții, Țapul și ecetera.

Și apropo fiindcă veni vorba, mneavoastră cam ce „literatură" aveți? Ia să luați Jurnal literal să vedeți acolo Misterele castelului de Tristenburg și să citiți admirabilele aventuri ale fraților Leon, Amedeu și Filip de Tristus Trista Tristum Tristenburg. Și atunci să vorbiți.

Ehe! „E ușor a scrie critici când nimic nu ai a spune", cum spunea cu multă dreptate bardul dela Mircești.

Totdeodată vă rog să-mi înapoiați recomandat cele două volume de versuri pe care vile-am trimes spre publicare, întru cât doresc ale publica în frumoasele coloane ale Jurnalului literar.

Cu stimă,

Gogu Trandafir

Z. Grig. — Mai trimiteți.

Liviu Livideanu. — Fragmentul dv. e foarte promițător. Cred însă că nu e încă timpul să scrieți romane. Incercați-vă puterile în schiță și nuvelă.

Astaluș iu L. Alex. — Vă cerem scuze că vă răspundem pe această cale. Ne e peste putință să ducem corespondență particulară cu cei ce solicită colaborarea.

Epigrama nu e o glumă versificată.

Taș. — Imagini frumoase. Perseverați.

Alstanii I. D-tru. — „Bazat pe aceia, că o revistă este totdeauna atentă în a culege ce-i este folositor și că încurajează ceiace crede a fi trebuitor pentru mai târziu" ne trimiteți versurile dumneavoastră.

Nu văd întrucât ar fi „trebuitoare pentru mai târziu" versurile acestea:

Din raze lucifere (?)
Sclipiri căzute'n van
Desleg acum mistere
A mitului uman.

Nic. Beldie. — Se va publica Mai trimiteți.

Marinel Sârbulescu. — Nu aveți de ce vă teme de un răspuns. Continuați cu activitatea nepractică.

N. Bălcescu. — Purtați un nume care trebuie să vă silească la un foarte serios control al scrisului d-voastră. Reflectați serios la aceasta și hotăriți-vă dacă mai este cazul să ne trimiteți producții poetice, sau nu.

Stelian Bădescu. — Altceva.

Mihail Alexe. — Vă dau același sfat ca și rândul trecut.

Gero-Iași. — Imagini minunate. Dar numai atât nu ajunge.

El. Gh. P. — Versuri!

Ionescu M. Dumitru. — Tot versuri!

Nic. St. Moraru. — Iar versuri!

Nicolae Podoleanu. — Mereu versuri!

C. Mâță. — Am spus-o de nenumărate ori. Nu publicăm versuri ocazionale.

Nicolae Grozea. — Mă gândesc adeseori: Dacă toți poeții care ne trimit producțiile lor ar citi și versurile altora, volumele de versrui ar trebui să apară la noi în zeci de mii de exemplare. Și totuși lucrurile nu stau așa. M'ar interesa răspunsul d-voastră în această privință. Ați putea menționa acolo volumele de versuri recent apărute pe care le-ați cumpărat sau pe care le-ați citit numai.

Artemis. — Mai trimiteți.

N. P. — ARGEȘ. — Mai trimiteți. Poezia „Primăvară" vom publica-o într'un număr apropiat al revistei.

— r. st. —

„INVITAȚIA LA VALS" IN EDIȚIA III-a

In scurt timp editura *„Vremea"* va lansa a treia ediție din romanul *„Invitația la vals"* al d-lui Mihail Drumeș, roman care a cunoscut un meritat succes de public și de pressă.

ȘTEFANA VELISAR

In pag. 3 a revistei publicăm un fragment din romanul „Calendar vechiu", de Ștefana Velisar.

Ștefana Velisar și Ionel Teodoreanu

Cu pseudonimul acesta iscălește un admirabil roman de dragoste, d-na Lili Teodoreanu, soția d-lui Ionel Teodoreanu, romancierul atât de cunoscut și prețuit.

CUVINTE DESPRE ITALIA, DE PROF. AL. MARCU

In colecția „Universul literar", a apărut zilele acestea broșura *„Cuvinte despre Italia"*, de prof. Alexandru Marcu.

Prof. Al. Marcu

Tipărită în tiraj restrâns, broșura cuprinde un extras al autorului din revista „Universul literar".

„Cuvinte despre Italia" constitue o elegantă plachetă care, prin numele d-lui prof. Marcu, aduce un plus la meritele publicațiilor din această vreme.

„CHENARE DE SINCERITATE" de GEORGE ȘOIMU

Tânărul poet George Șoimu va da în curând la iveală un volum de versuri, în editura Pavel Suru, intitulat sugestiv, *„Chenare de sinceritate"*. Numele lui George Șoimu, cunoscut în poezia tânără, este o chezășie a calității volumului.

SUCCESUL UNEI CANTAREȚE ROMANCE LA VIENA

Presa vieneză a adus vii elogii d-nei Emilia Guțianu-Alessandrescu, reprezentantă a cântului românesc la concertul țărilor balcanice ținut la Viena la

Emilia Guțianu-Alessandrescu

1 Martie, în „Grosses Konzerthaus".

D-na Emilia Guțianu a cântat, cu acompaniamentul orchestrei „Wiener Symphoniker", o arie din „Răpirea din Serai" de Mozart și mai multe lieduri.

Bibliografie

CARȚI

Vasile Bucur: „Deveopări interioare", versuri, 1939 (Tig. diecezană, Oradea).

REVISTE

Viața Basarabiei, revistă lunară, nr. 2—3 (Februarie—Martie 1930). Colaborează: Pan Halippa, T. Nencev, Al. Boldur, N. Spătaru, R. Radiana, Th. Simenschy, Vasile Cotigă, Gh. Bezviconi, Pr. P. Mihailovici, George Meniuc, Prof. G. Rașcu, P. Ștefănucă, Vasile I. Chicu.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938